

Maa- ja metsätalousministeriön rahoittamien tutkimus- ja kehittämishankkeiden yhteis- kunnalliset vaikutukset

Arja Haapakorpi, Aija Korttesmaa ja Anu Väinölä
Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia
[7.5.2015](#)

Maa- ja metsätalousministeriön rahoittamien tutkimus- ja kehittämishankkeiden yhteiskunnalliset vaikutukset

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	2
2. MENETELMÄT	2
3. TULOKSET JA NIIDEN POHDINTA	4
3.1. Perusanalyysi	4
3.2. Haastatteluosio	11
3.2.1. Tutkimushankkeet	11
3.2.2. Ohjausryhmätyöskentely	16
4. YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	20
4.1. Kehittämisehdotukset tutkijoille	20
4.2. Kehittämisehdotukset ohjausryhmille	21
4.3. Kehittämisehdotukset rahoittajalle	21
5. LOPUKSI	22
6. LÄHTEET	22
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Maa- ja metsätalousministeriö rahoittaa vuosittain ministeriön hallinnonalan elinkeinoja hyödyntävää sekä sen politiikkasektoreita tukevaa soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa Maatilatalouden kehittämisrahaston (MAKERA) ja Tutkimus- ja kehittäminen –momentin avulla. Pääosa rahoituksesta on myönnetty tutkimuslaitoksille ja yliopistoille. Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia arvioi MMM:n tilauksesta edellä mainittua rahoitusta saaneiden, vuosina 2006–2011 toteutettujen hankkeiden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Yhteensä arvioitiin 108 hanketta. Tutkittavat hankkeet valitsi maa- ja metsätalousministeriö siten, että otos oli monipuolinen niin aihealueiden ja projektien luonteen kuin tulosten ja toteuttajatahojen osalta. Erityisesti MAKERA-rahoitteisissa hankkeissa pyrittiin ottamaan mukaan arviointiin ne hankkeet, joiden tavoitteena oli parantaa elinkeinon kilpailukykyä. Arvionnin aluksi tehtiin kysely, jolla hankittiin perustietoa rahoitusta saaneista hankkeista ja etsittiin aineistosta sellaisia hankkeita, jotka olivat olleet erityisen aktiivisia yhteiskunnallisten vaikutusten tuottamisessa (lomakekyselyn kysymykset 5 ja 6) ja joilla oli paljon hyödynsaajia (lomakekyselyn kysymys 4). Aineisto antaa mahdollisuuden suuntaa-antavaan analyysiin.

Tässä arvioinnissa hankkeiden yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioidaan soveltaen yhteiskuntatieteissä yleisesti hyödynnettyjä arvioinnin käsitteitä ja menetelmiä, sillä siinä selvitettiin hankkeiden yhteiskunnallisia vaikutuksia ja tulosten levittämistä.

Lisäksi kartoitettiin niitä toimia, joita tutkimushankkeilla oli yhteiskunnallisten vaikutusten saavuttamiseksi. Hankkeita vertailemalla etsittiin hyviä käytänteitä sille, miten tutkimusten tulokset saadaan parhaiten käyttöön. Tavoitteena oli, että jatkossa ministeriö pystyy antamaan suosituksia yhteiskunnallisten vaikutusten toimenpiteistä. Lisäksi raportissa pohditaan hanketoiminnan ja MMM:n hankehaun kehittämistä selvityksen tuottaman tiedon perustalta.

2. MENETELMÄT

Arvioinnin kohteena oli maa- ja metsätalousministeriön Maatilatalouden kehittämisrahastosta (MAKERA) rahoitettuja maa- ja elintarviketalouden tutkimus- ja kehittämishankkeita sekä tutkimus- ja kehittäminen –momentilta rahoitettuja hankkeita. Arvioinnissa oli mukana yhteensä 108 hanketta: näistä 58 oli vuosina 2006–2011 toteutettuja MAKERA-hankkeita ja 50 vuosina 2008–2010 toteutettuja tutkimus- ja kehittämismomentin hankkeita. Otoksen valitsi arvioinnin tilaajataho kriteereinä aihealueiden ja projektien luonne sekä tulosten ja toteuttajatahojen riittävä monipuolisuus. MAKERA-hankkeissa painotettiin elinkeinon kehittämiseen tähdänneitä hankkeita, ei niinkään politiikkavalmistelun tarpeisiin suunniteltuja hankkeita ja mukaan pyrittiin saamaan kaikki jo valmistuneet hankkeet.

Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia lähetti otokseen valituille 108 hankejohtajalle sähköisen taustatietokyselyn joulukuussa 2013 (Liite 1). Vastauksia saatiin 90. Osa viestin saaneista oli vaihtanut työpaikkaa, jäänyt eläkkeelle tai oli muulla tavalla estynyt vastaamasta.

Kyselyyn vastanneista valikoitiin perusanalyysin perusteella haastattelututkimukseen 20 tutkimusta. Näistä 16:lla oli paljon yhteiskunnallisten vaikutusten toimenpiteitä. Verrokiksi otettiin neljä hanketta, joissa vastaavia toimenpiteitä oli tehty vähän. Lisäksi haastateltiin yhteishaastatteluna kahdeksaa elinkeinoelämän edustajaa sekä koottiin paneeli, jossa keskusteltiin arvioinnin tuloksista ja testattiin haastattelussa tulleita näkemyksiä. Paneelikeskustelussa määriteltiin yhteiskunnallisia vaikutuksia ja tarkasteltiin toimintamalleja, joiden avulla onnistuttiin edistämään ko. vaikutuksia. Lisäksi pohdittiin hanketoiminnan ja MMM:n hankehaun kehittämistä selvityksen tuottaman tiedon perustalta. Paneelin kaltaisessa aineiston tuottamisen mallissa on keskeistä vuorovaikutuksellinen ja moniarvoinen keskustelu, koska yhteiskunnallisten vaikutusten määrittely ei ole yksiselitteistä (Cuba & Lincoln 1989, Temmes 2004).

Valituista hankkeista haastateltiin hankejohtajat ja yhdeksästä hankkeesta myös ohjausryhmien puheenjohtajat. Haastattelut tehtiin pääsääntöisesti kasvotusten, osa puhelimitse. Haastatteluja teki kaksi henkilöä. Haastattelurungot löytyvät liitteistä 2 ja 3. Haastattelut kirjattiin anonyymisti, jotta vastaajilla olisi vapaampi mahdollisuus kertoa mielipiteensä.

Tässä raportissa on myös huomioitu tämän arviointihankkeen tulosten julkaisuseminaarissa 28.11.2014 esiin nousseita ajatuksia tutkimusten yhteiskunnallisista vaikutuksista.

Vaikutukset, vaikuttavuus ja arviointi – käsitteiden määrittelyä

Tässä selvityksessä tutkimushankkeiden yhteiskunnallista vaikutusta arvioitiin yhteiskuntatieteellisin menetelmin. Siten esimerkiksi hankkeiden tieteellinen laatu ei ollut kiinnostuksen kohteena, vaikka sen merkitystä ei suinkaan pidetty yhdentekevänä. Arvioinnissa selvitettiin yhteiskunnallisten vaikutusten luonnetta ja pyrittiin vastaamaan kysymykseen, millaisia ovat hankkeiden yhteiskunnalliset vaikutukset? Arvioinnin tarkoituksena oli luoda edellytyksiä yhteiskunnallisten vaikutusten kriteerien ja indikaattorien määrittelylle. Toiseksi pyrittiin selvittämään, millaisissa hankkeissa on saatu aikaan yhteiskunnallisia vaikutuksia. Jälkimmäisen tarkoituksena oli ministeriön tarve kehittää rahoitusjärjestelmiään.

Arvioinnin perustana ovat arvottaminen ja analyysi eli asian tarkasteleminen jostakin myönteiseksi määritellystä lähtökohdasta. Tällöin muut näkökulmat ovat toissijaisia. Arvioinnissa voidaan pitäytyä selvittämään vain tiukasti etukäteen määritellyjä ja toivottavia vaikutuksia. Ensisijaisesti tarkasteltavien vaikutusten lisäksi voidaan tarkastella muita, tärkeiksi katsottuja asioita. Laajempaan ja pohdiskelevaan arviointiin liittyy myös sellaisten tavoitteiden pohdinta, mikä ei sisälly tiukasti määritellyn arvioinnin näkökulmaan.

Arvolähtökohtana tässä oli se, että ministeriön rahoittamien hankkeiden tulee hyödyttää yhteiskuntaa. Koska ”yhteiskunta” voi kattaa eri tahoja ja niiden näkökulmia ja tarpeita, myös ”yhteiskunnallinen **vaikutus**” voi pitää sisällään erilaisia asioita ja näkökulmia.

Vaikutuksilla tarkoitetaan toiminnan yksittäisiä seurauksia toimintaympäristössään. Vaikutukset voivat olla tarkoitettuja tai tarkoittamattomia, ja ne voivat olla myönteisiä tai kielteisiä (riippuen näkökulmasta). Arvioinnissa keskitytään yleensä tarkoitettuihin vaikutuksiin, mutta myös tarkoittamattomat seuraukset ovat analyysissä tärkeitä. Tässä arvioinnissa etsittiin ensisijaisesti myönteisiä, tarkoitettuja vaikutuksia. Kuitenkin myös tarkoittamattomat ja kielteiset seuraukset otettiin huomioon, jos niillä oli arvioinnin tavoitteen kannalta merkitystä. Vaikutukset voivat olla luonteeltaan suoria tai epäsuoria ja tässä arvioinnissa oli tavoitteena tutkia kumpaakin.

Tässä selvityksessä ”yhteiskunnallinen vaikutus” on ylipäätään sellaista toimintaa, joka heijastuu johonkin tutkimuksen ulkopuolella olevaan toimintaan. Pelkkä tutkimuksen lopputulos eli tutkimusraportti tai muu vastaava ei täytä yhteiskunnallisen vaikutuksen kriteeriä. Vasta kun uusi tieto saavuttaa tutkijayhteisön ulkopuoliset tahot, kyseessä on yhteiskunnallinen vaikutus.

Tavoitteena oli tavoittaa vaikutusten sisältö tai luonne. Hankeraporttien, kyselyn ja haastatteluiden avulla selvitettiin, millaisia vaikutuksia projekteilla oli ollut. Koska hankkeet olivat erityyppisiä ja niiden yhteiskunnalliset vaikutukset erilaisia, arvioinnin avuksi tarvittiin arvottavaa keskustelua. Hankkeiden tarkastelu toi esille erilaiset vaikutustyytit, mutta niiden laajuus edellytti keskeisten kriteerien arvopohjaista määrittelyä.

Yhteiskunnallinen **vaikuttavuus** puolestaan liittyy korkeampaan hierarkiatasoon. Vaikuttavuudessa on kyse siitä, millainen mekanismi (malli, ohjelma, tms.) tuottaa vaikutuksen (Pawson, & Tilley 1997) ja missä määrin saavutetut tulokset ovat tarkastelun kohteena olevan toiminnan aikaansaamia eli mikä vaikuttaa mihin, miten, milloin ja millaisilla edellytyksillä (Dahler-Larsen 2004). Vaikuttavuuden arviointi edellyttää syvällistä ja riittävän pitkän aikavälin analyysiä, jossa perehdytään vaikuttavuuden taustalla oleviin moniulotteisiin yhteiskunnallisiin prosesseihin.

Arviointi voi olla toteavaa, kehittävää tai valistavaa/tiedon tuottamiseen keskittyvää (Patton 1997). Toteava arviointi liittyy tilivelvollisuuskäsitteeseen: onko arvioitava toteuttanut veloitteensa vai ei. Kehittävässä arvioinnissa tuotetaan tietoa, jotta arvioitava voi kehittää toimintaansa paremmaksi. Valistusfunktio liittyy yleiseen tiedon tarpeeseen.

Arvioinnissa ovat usein mukana kaikki edellä mainitut näkökulmat, mutta yleensä joku niistä painottuu. Tässä arvioinnissa kaikki näkökulmat olivat edustettuina, mutta kehittävän arvioinnin osuus painottui. Tämä siksi, että tilaajan tavoitteena on kehittää hanketoimintaa niin, että yhteiskunnalliset vaikutukset toteutuisivat selvemmin. Toisaalta näkökulmana oli myös tiedon tuottaminen yhteiskunnallisista vaikutuksista; vaikutusten luonteen ja laajuuden määrittely. Toteava näkökulma on mukana siksi, että tavoitteena oli tehdä arvio ko. hankemallien edellyttämistä hankkeiden yhteiskunnallisista vaikutuksista.

Arvioinnissa huomio kiinnitetään yleensä lopputuloksiin (summatiivinen arviointi), mutta usein tarkastellaan myös prosesseja, jotka ovat johtaneet näihin lopputuloksiin (formatiivinen arviointi) (Patton 1997). Kehittävälle otteelle taas on ominaista prosessiarviointia, koska tavoitteena on laajempi ymmärrys toiminnan luonteesta ja toimintaympäristöstä. Prosessiarvioinnin tavoitteena on ymmärtää itse toiminnan prosesseja, jotta voidaan puuttua niiden pulmakohtiin tai ylipäättään kehittää niitä toimivimmiksi. Prosessiarviointia voidaan hyödyntää myös lopputulosten arvioinnissa: toiminnan tuotokset tulevat ymmärrettäväksi, kun ollaan selvillä toteutuksen etenemisestä, katkoksista, pulmista ja toimintaympäristön vaikutuksesta prosessin etenemiseen.

Nyt tehdyssä arvioinnissa tarkastellaan lopputuloksia. Varsinaista prosessiarviointia ei voida toteuttaa, koska hankkeet ovat jo päättyneet. Tavoitteena on kuitenkin haastatteluaineistoa analysoitaessa selvittää hankkeiden etenemiseen liittyviä asioita, joiden oletettiin olevan merkityksellisiä hankkeiden yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitaessa.

Arvioinnin malli on tässä selvityksessä ollut pitkälle itsearviointiin perustuva ulkoinen arviointi. Pääasiallisena tietolähteenä ovat olleet projektien vetäjät: he tuottivat kysely- ja haastatteluaineiston kautta tietoa hankkeidensa yhteiskunnallisista vaikutuksista. Aineisto luokiteltiin kuitenkin ulkoisessa arvioinnissa; näin ollen itsearviointi tuotti perusdatan varsinaiseen arviointiin.

3. TULOKSET JA NIIDEN POHDINTA

3.1. Perusanalyysi

Kyselyaineisto antaa mahdollisuuden suuntaa antavaan karkeaan analyysiin. Sen pääasiallisena tavoitteena oli tuottaa aineistoa, jonka avulla kyettiin löytämään sellaisia hankkeita, jotka olivat tuottaneet yhteiskunnallisia vaikutuksia keskimääräistä enemmän.

Valtaosa arvioituista hankkeista oli tutkimusorientoituneita. Sektoritutkimuslaitos toimi hankkeen koordinoivana toteuttajaorganisaationa noin puolessa (54 %) hankkeista ja vajaassa kolmasosassa tätä tehtävää hoiti yliopisto (28 %). Hankkeilla oli keskimäärin 1,2 toteuttajatahoa. Kolmanneksella hankkeista ei ollut lainkaan kumppaneita ja kolmanneksella oli yksi kumppani. Kumppanuutta kysyttiin lomakkeessa määritelmällä ”partneriorganisaatiot, jotka ovat saaneet rahoitusta hankkeelta”. Kumppaneiden lisäksi muita yhteistyötahoja oli keskimäärin 4,5. Yhteistyötahoksi määriteltiin yhteistoiminnassa olleet organisaatiot, jotka eivät olleet saaneet rahoitusta hankkeelta. Vain 9 %:lla ei ollut yhteistyökumppaneita lainkaan, kolmanneksella niitä oli enemmän kuin kuusi. Yleisimmät yhteistyömuodot olivat hankkeen suunnittelu (52 %) ja toteutus (48 %) ja yleisimmät yhteistyötahot olivat sektoritutkimuslaitos (14 %) ja oppilaitos (16 %) (liitetaulukot 1 ja 2).

Useimmat hankkeet (79 %) olivat tutkimushankkeita. Joka kymmenes oli selvityshanke, kehittämishankkeeksi luokiteltiin 9 %. Lisäksi joukossa oli yksi tuotekehityshanke ja yksi ”muu hanke” –luokan valinnut. Koska MAKERAn rahoitus kohdistuu erityisesti maa- ja elintarviketalouden tutkimus- ja kehittämishankkeisiin, maa- ja elintarviketalous ja siihen liittyvät aihepiirit olivat vallitsevia. Toiseksi yleisimmin hankejohtajat määrittelivät tutkimuk-

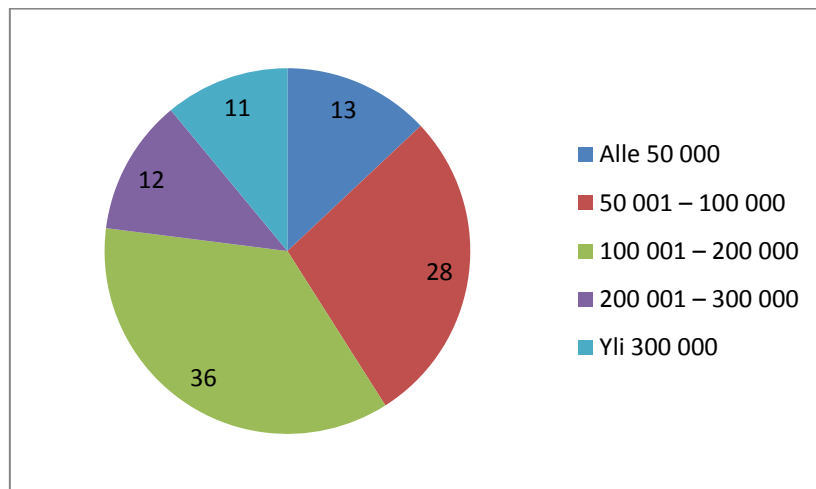
sensa aihealueeksi ympäristön. Kyselyssä annetut vaihtoehdot näkyvät taulukosta 1. Sama tutkimus saattoi kuulua useampaan aihealueeseen esim. tuotantoeläimiin, maatalouteen ja ympäristöön. Hankkeiden yleisin kesto oli kahdesta kolmeen vuoteen; yli viisi vuotta kestävät projektit olivat harvinaisia.

Taulukko 1. Hankkeen aihealue (%), N=90.

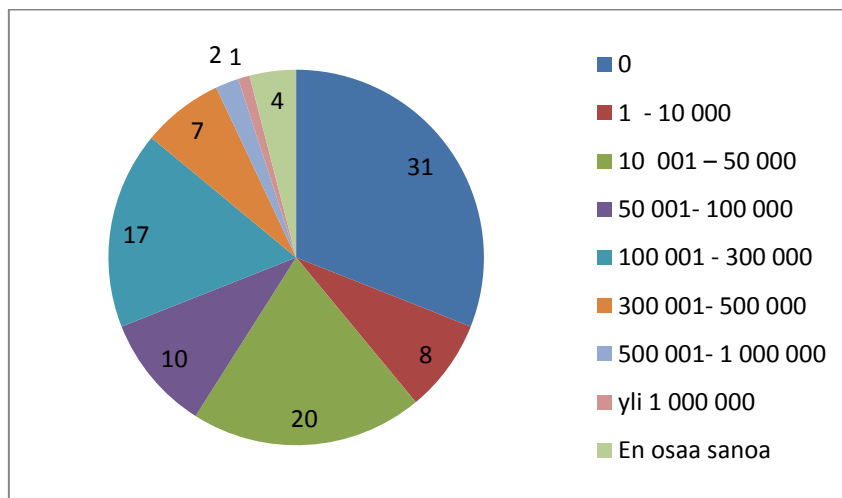
	%, voi valita useita
Maatalous	58
Metsätalous	13
Elintarvikeala	12
Kalatalous	11
Ympäristö	39
Puutarha	9
Akvaattiset tieteet	8
Tuotantoeläimet ja riista	18
Muu	12

Ministeriön hankkeille myöntämä kokonaisrahoitus oli keskimäärin 167 400 euroa per hanke. Mediaani oli 130 000 euroa. Vajaa kolmasosa ilmoitti, ettei projektilla ollut muuta täydentävää rahoitusta (so. muu kuin omarahoitusosuus); Muuta täydentävää rahoitusta saaneilla haarukka vaihteli 10 000 ja 300 000 euron välillä.

Kuva 1. Hankkeen rahoitus maa- ja metsätalousministeriöltä euroina (% hankkeista), N=85.

Kuva 2. Muu täydentävä rahoitus (ei omarahoitus) euroina (% hankkeista), N=90.

Hankkeiden yhteiskunnalliset vaikutukset

Noin kolmasosa (34 %) hankkeista koki tuottavansa vain välillisiä hyötyjä ja 22 % vain välittömiä hyötyjä. Yleisimmin hankkeilla oli sekä välittömiä että välillisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia (42 %). Hankkeiden hyödynsaajien profiili oli laaja: kaikki esitetyt tahot koettiin verrattain relevantteina oman hankkeen hyödyntäjinä. Yleisimmin hankkeiden hyödynsaajat olivat julkinen hallinto tai poliittiset päätöksentekijät ja neuvontaorganisaatiot. Vastaajista 73 % kuvasi hankkeensa konkreettista hyödyntämistä avovastauksessa.

Taulukko 2. Hankkeen hyödynsaajat (%), N=90.

Hyödynsaajataho	Kyllä – vastausten osuus
Julkinen hallinto tai poliittiset päätöselimet	77 %
Muu yhteiskunnallinen yksikkö, kuten maakunta	46 %
Yritykset	58 %
Neuvontaorganisaatiot	73 %
Maataloustuottajat, kalastajat tai metsätaloustoimijat	59 %
Oppilaitokset	39 %
Kansalaiset	33 %
Muut välittömät hyödynsaajat	7 %
Vastaaja ei voi nimetä välittömiä hyödynsaajia	4 %

Hankkeen konkreettiset tuotokset jakautuivat taulukon 3 mukaisesti. Yleisin konkreettinen tuotos oli lehtiartikkeli ja lehdistötiedote. Blogikirjoitukset tai muut nettisivujulkaisut ja hankkeen uutiskirjeet olivat selvästi edellisiä harvinaisempi toimintamalli. Jatkohankkeet ja opinnäytetyöt olivat toiseksi yleisin konkreettinen tuotos. Erityiskohdennettujen tuotosten eli sähköisten laskureiden, tietokonesimulaatioiden ja vastaavien määrä ei ollut kovin suuri, mutta kuitenkin lähes kolmasosa ilmoitti tämän vaihtoehdon hankkeensa tuotokseksi. Vastaajien yleisimmät vastaukset spin-off -yrityksien tai/ja uusien työpaikkojen syntyyn olivat ”nolla” tai ”en osaa sanoa”. Spin-off-yrityksillä tarkoitetaan uusia tutkimuslähtöisiä yrityksiä eli korkeakouluista tai tutkimuslaitoksista alkunsa saaneita yrityksiä (Tilastokeskus).

Taulukko 3. Hankkeen konkreettiset tuotokset (% hankkeista), N=90.

	1 kpl	2 kpl	3-4 kpl	5< kpl	EOS	ei yhtään
Lehtiartikkelit ja muut yleistajuiset julkaisut	17	10	12	51	3	7
Lehdistötiedotteet	27	17	6	21	7	22
Populaaritekokset tai niiden osat	17	6	1	14	7	55
Blogikirjoitukset tai muut nettisivujulkaisut	12	8	1	7	13	59
Hankkeen uutiskirjeet	9	5	4	7	10	65
Sähköiset laskurit, tietokonesimulaatiot yms.	12	3	2	5	7	71
Lausunnot	9	9	4	10	14	53
Hankkeen ansiosta syntyneet työpaikat	7	0	1	7	23	63
Hankkeen ansiosta syntyneet spin-off yritykset	1	1	0	0	20	78
Jatkohankkeet	30	19	5	6	3	37
Opinnäytetyöt	30	12	14	8	3	33
Oppikirjat tai muut opetusmateriaalit	24	9	3	4	7	53

Hankkeen muut yhteiskunnallisen vaikuttamisen muodot olivat luonteeltaan kommunikatiivisia ja niitä oli käytetty verrattain yleisesti (taulukko 4). Yleisimmät muodot olivat hankkeen esittely yleistajuisissa seminaareissa ja hankkeen toimijoiden verkostoitumisen edistäminen ja hankkeen esittely mediassa. Kolme prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei hankkeella ollut yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyviä toimia lainkaan.

Kolmessa neljästä (77 %) hankkeesta ohjausryhmän koettiin hyödyttäneen yhteiskunnallista vaikuttamista. Vain 6 % vastaajista näki, ettei ohjausryhmästä ollut hyötyä yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Muut eivät osanneet ottaa kantaa. Ohjausryhmän roolia käsitellään tarkemmin kappaleessa 3.2.2.

Taulukko 4. Hankkeen muu yhteiskunnallinen vaikuttaminen (%), N=90.

	Kyllä-vastausten osuus (%)
Tilaisuuksien, työpajojen yms. järjestäminen	56
Hankkeen esittely ammatillisessa perusopetuksessa	10
Hankkeen esittely ammattikorkeakoulun perusopetuksessa	24
Hankkeen esittely yliopiston perusopetuksessa	56
Hankkeen esittely täydennyskoulutuksessa	21
Hankkeen esittely mediassa	67
Hankkeen esittely yleistajuisissa seminaareissa	88
Hankkeen esittely messuilla	29
Yritysten ja yhteisöjen konsultointi	49
Osallistuminen komiteoihin, työryhmiin, johtokuntiin, joissa hankkeen tuottamaa tietoa on hyödynnetty	62
Hankkeen toimijoiden verkostoitumisen edistäminen	77
Muut toimet yhteiskunnallisten vaikutusten lisäämiseksi	13
Hankkeella ei ollut yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyviä toimia	3

Hankkeiden konkreettiset tuotokset tarkastelun kohteena

Hankkeiden aikaansaamia konkreettisia tuotoksia tarkasteltiin kokonaisuutena. Kaikkien erityyppisten konkreettisten tulosten numeeriset tulokset laskettiin yhteen kullekin projektille. Projektit jaettiin karkeasti kahteen ryhmään: niihin, joiden saama arvo (eli yhteenlaskettujen konkreettisten tuotosten määrä) oli korkeintaan 10 ja niihin, joilla se ylitti 10. Ensimmäiseen kategoriaan kuului 49 % ja jälkimmäiseen 51 % projekteista. Jatkokossa korkeintaan 10 konkreettisen tuotoksen luokkaa kutsutaan **pienemmän tuotosmäärän hankkeiksi** ja yli 10 tuotoksen projekteja **suuremman tuotosmäärän hankkeiksi**. Tuotosten lukumäärää arvioitaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että lukumäärä ei kerro tuotosten sisällöistä, laadusta ja niiden mittakaavasta.

Taulukossa 5 on esitetty konkreettisten tuotosten määrän keskiarvot projektikategorian mukaan. Suurimmat erot ovat lehtiartikkeleiden ja populaariteosten tai niiden osien tuottamisessa, jossa suuremman tuotosmäärän projekteilla on ollut selvästi aktiivisempi ote.

Taulukko 5. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektikategoria ja eri tuotosten keskiarvot.

	Pienemmän tuotosmäärän projektit, N=42	Suuremman tuotosmäärän projektit, N=44
Lehtiartikkelit ja muut yleistajuiset julkaisut	2,2	4,9
Lehdistötiedotteet	0,9	2,6
Populaariteokset tai niiden osat	0,1	2,1
Blogikirjoitukset tai muut nettisivujulkaisut	0,3	1,2
Hankkeen uutiskirjeet	0,2	1,3
Sähköiset laskurit, tietokonesimulaatiot yms.	0,2	0,8
Lausunnot	0,4	1,7
Hankkeen ansiosta syntyneet työpaikat	0,1	1,1
Hankkeen ansiosta syntyneet spin-off yritykset	0,0	0,1
Jatkohankkeet	0,5	1,9
Opinnäytetyöt	0,7	2,1
Oppikirjat tai muut opetusmateriaalit	0,2	1,3

Projektitkategorioiden taustatietoja

Sektoritutkimuslaitosten ja yliopistojen koordinoimissa hankkeissa oli useammin tuotettu suuri kuin pieni määrä tuotoksia. Yliopistot eivät tässä poikenneet sektoritutkimuslaitoksista, joiden tehtävänä on yleensäkin tuottaa tietoa yhteiskunnan ja sen eri tahojen tarpeisiin. Projektien tutkimuksellinen luonne ei ollut haitannut konkreettisten tuotosten syntyä (Liitetaulukot 4 ja 5).

Muut oppilaitokset ja ”muut organisaatiot” sen sijaan sijoittuivat useimmiten pienemmän tuotosmäärän kategoriaan. Vähäisempiä tuotoksia oli syntynyt etenkin selvitysluonteisissa hankkeissa, joiden voi tulkita oleva profiililtaan kapeampia ja menetelmiltään yksipuolisempia.

Hankekategorioiden välillä oli joitakin pieniä eroja aihealueissa, mutta niiden merkitys jäi vähäiseksi projektien määrään suhteutettuna.

Tuotosten määrällä oli yhteys hankkeiden rahoituksen määrään: keskimäärin suuremman rahoituksen saaneet olivat olleet tuotteliaampia. Suuremman tuotosmäärän projektien saaman rahoituksen keskiarvo oli 211 821 euroa, kun se pienemmän tuotosmäärän projekteilla oli 117 355 euroa. Runsaasti rahaa saaneissa hankkeissa on mahdollisuus luonnollisesti suurempaan määrään niin konkreettisia tuotoksia kuin muunkin tyyppistä toimintaa. Kummankin projektitkategorian rahoituksessa oli kuitenkin melkoisesti hajontaa ja siksi kokonaistuotosmäärää tarkasteltiin rahoitusluokkina. Tämän tarkastelun pohjalta voidaan havaita, että vaikka tendenssinä on rahoituksen määrän ja konkreettisten tuotosten välinen yhteys, rahoituksen hajonta kummassakin projektitkategoriansa viittaa myös muihin taustatekijöihin.

Taulukko 6. Konkreettisten tuotosten mukainen projektitkategoria ja MMM:n hankerahoitus (%).

Hankerahoitus euroina	Pienemmän tuotosmäärän projektit, N=40	Suuremman tuotosmäärän projektit, N=42	Kaikki, N=82
Alle 51 000	23	5	13
51 000- 100 000	32	24	28
100 001-200 000	30	45	38
200 001- 300 000	10	12	11
Yli 300 000	5	14	10

Tuotosmäärällä oli myös yhteys muuhun täydentävään rahoitukseen, sillä suuremman tuotosmäärän projekteista useampi oli saanut merkittävästi ulkopuolista rahoitusta hankkeelleen esimerkiksi elinkeinolta kuin pienemmän tuotosmäärän projekteista. Täydentävällä rahoituksella tarkoitetaan muuta kuin sitä rahoitusta, jonka tutkimus- tai oppilaitos saa suoraan valtion budjetista, jota kutsutaan omarahoitukseksi. Pienemmän tuotosmäärän projekteista melkein puolella ei ollut muuta rahoitusta kuin MMM:n hankerahoitus ja siihen liittyvä omarahoitus. (Taulukko 7).

Taulukko 7. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektitkategoria ja muu täydentävä rahoitus (ei omarahoitus) euroina (%).

Muu täydentävä rahoitus euroina	Pienemmän tuotosmäärän projektit N=42	Suuremman tuotosmäärän projektit N=44
0	45	20
1 - 10 000	14	5
10 001 – 50 000	19	20
50 001- 100 000	5	16
100 001 - 300 000	14	18
Yli 300 000	0	16
En osaa sanoa	2	5

Hankkeiden keston mukainen arviointi tuotti samansuuntaisen tuloksen, sillä suuremman tuotosmäärän projektien kesto oli keskimäärin pidempi kuin pienemmän tuotosmäärän projekteissa. Kun edellisen kategorian hankkeissa yleisin kesto oli 3-4 vuotta, jälkimmäisessä se oli 2-3 vuotta. (liitetaulukko 3)

Toteuttajatahojen määrä vaihteli, mutta ei merkittävässä määrin. Keskiarvot olivat pienemmän tuotostuotoksen projektissa 1,2 ja suuremman tuotostuotoksen projektissa 1,3. Pienemmän tuotostuotoksen projekteista 31 %:lla ei ollut lainkaan kumppania ja vastaava osuus suuremman tuotostuotoksen projekteissa oli 41 %. Yhden kumppanin projektien osuus oli ensin mainitussa kategoriassa 41 % ja jälkimmäisessä kategoriassa 31 %. Yhteistyötahoja oli ensimmäisen kategorian projekteissa keskimäärin vähemmän kuin jälkimmäisen kategorian projekteissa (3,6 vs 5,3).

Konkreettiset tuotokset: hyöty, hyödynsaajat ja muut yhteiskunnalliset, kommunikatiivisen luonteiset vaikutukset

Pienemmän tuotostuotoksen ja suuremman tuotostuotoksen projekteja vertailtiin eri muuttujilla ja tavoitteena oli saada selville mahdolliset yhteydet taustamuuttujiin. Aineiston koon vuoksi aineistoa ei voitu käsitellä eritel-lymmissä, pienemmissä kategorioissa.

Pienemmän tuotostuotoksen projekteista useampi arvioi projektinsa hyötyjen olevan välillisiä kuin suuremman tuotostuotoksen projekteista. Konkreettiset tuotokset ovat ymmärrettävästi vähäisempiä sellaisissa hankkeissa, joissa tuotokset ovat yleisluonteisia eli välillisiä. Suuremman tuotostuotoksen projekteissa suurin ryhmä olivat sellaiset projektit, jotka tuottivat sekä välillisiä että välittömiä hyötyjä. Konkreettisiin ja välittömiin hyötyihin yhdistyy arvioinnin kohteena olevissa hankkeissa helposti myös välilliseksi määriteltävissä olevia hyötyjä. (Taulukko 8)

Taulukko 8. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektikategoria ja hankkeen hyödyn tyyppi (%).

	Välitön ja välillinen hyöty	Välitön hyöty	Välillinen hyöty
Pienemmän tuotostuotoksen projektit, N=41	34	22	44
Suuremman tuotostuotoksen projektit, N=44	55	20	25
Kaikki, N=85	45	21	34

Suuremman tuotostuotoksen projektit hyödyttivät useampia hyödynsaajia kuin pienemmän tuotostuotoksen projektit: edellisen keskiarvo oli 4,6 ja jälkimmäisen 3,2, kun yhteinen keskiarvo oli 3,7. Kummankin projektikategorian yleisin hyödynsaaja oli julkinen hallinto tai poliittinen päätöksenteko eikä projektikategorioiden välillä ollut eroja tässä suhteessa. Suuremman tuotostuotoksen projekteista useampi kuin pienemmän tuotostuotoksen projekteista ilmoitti hyödynsaajia olevan enemmän kaikissa muissa hyödynsaajatyypeissä.

Taulukko 9. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektikategoria ja hankkeen hyödynsaajat (%).

	Pienemmän tuotostuotoksen projektit N=41	Suuremman tuotostuotoksen projektit N=44
Julk. hallinto tai poliittinen päätöksenteko	80	77
Muu yhteiskunnallinen yksikkö	39	52
Yritykset	49	64
Neuvontaorganisaatiot	63	82
Maataloustuottajat, kalastajat tai metsä-taloustoimijat	46	68
Oppilaitokset	27	45
Kansalaiset	17	43
Muut välittömät hyödynsaajat	10	5

Tuotosten määrä on arvioinnin kohteena verrattain tulkinnanvarainen eikä kovin painavia johtopäätöksiä voida tehdä näiden osuuksien perusteella. Kiinnostavaa on suuremman tuotostuotoksen projektien suuri prosenttiluku ”kansalaiset hyödynsaajana” –luokassa verrattuna pienemmän tuotostuotoksen projekteihin. Se voi kertoa hyödynsaajien todellisesta laajuudesta, mutta myös hyvästä oman toiminnan raportoimisen taidosta.

Muut yhteiskunnalliset, kommunikatiivisen luonteiset vaikutukset olivat yhteydessä konkreettisten tuotosten määrään. Toisin sanoen samat projektit olivat olleet aktiivisia sekä konkreettisten tuotosten että muiden, kommunikatiivisten yhteiskunnallisten vaikutusten aikaansaamisessa.

Kun kaikki luokan ”muut yhteiskunnalliset vaikutukset” saamat rastit laskettiin yhteen, saatiin vaihteluväliksi 0 – 11 merkintää per hanke. Seuraavassa on näiden kahden summamuuttujan ristiintaulukointi.

Taulukko 10. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektikategoria ja muut yhteiskunnalliset vaikutukset (%).

	Pienemmän tuotospäärän projektit N=42	Suuremman tuotospäärän projektit N=44
Muut vaikutukset, enintään 5 merkintää	83	23
Muut vaikutukset, yli 5 merkintää	17	77

Tuotosten määrän mukaiset ryhmät poikkesivat toisistaan muiden kommunikatiivisten yhteiskunnallisten vaikutusten profiiliin tarkastelussa. Pienemmän tuotospäärän projektit keskittyivät hankkeen esittelyyn yleis-tajuisissa seminaareissa, osallistumiseen komiteoihin, työryhmiin ja johtokuntiin, joissa hankkeen tuottamaa tietoa oli hyödynnetty, ja verkostoitumisen edistämiseen. Suuremman tuotospäärän projektit olivat olleet aktiivisia melkein pä kaikilla ulottuvuuksilla lukuun ottamatta ammatillista perusopetusta ja täydennyskoulu-tusta. Edellisestä kategoriasta sen erotti erityisesti hankkeen esittely ammattikorkeakoulun ja yliopiston pe-rusopetuksessa.

Taulukko 11. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektikategoria ja muut yhteiskunnallisten vaikutusten vaihto-ehdot (%). Mitä muita konkreettisiä tuotoksia hankkeella oli: Kyllä-vastausten osuus (%).

	Pienemmän tuotospäärän projektit	Suuremman tuotospäärän projektit
Tilaisuuksien, työpajojen yms. järjestäminen	38	71
Hankkeen esittely ammatillisessa perusopetuksessa	7	11
Hankkeen esittely ammattikorkeakoulun perusopetuksessa	7	43
Hankkeen esittely yliopiston perusopetuksessa	26	82
Hankkeen esittely täydennyskoulutuksessa	19	23
Hankkeen esittely mediassa	43	89
Hankkeen esittely yleis-tajuisissa seminaareissa	81	93
Hankkeen esittely messuilla	12	41
Yritysten ja yhteisöjen konsultointi	31	66
Osallistuminen komiteoihin, työryhmiin, johtokuntiin, joissa hankkeen tuottamaa tietoa on hyödynnetty	55	71
Hankkeen toimijoiden verkostoitumisen edistäminen	67	86
Muut toimet yhteiskunnallisten vaikutusten lisäämiseksi	7	18

Monipuolisesti yhteiskunnallisten vaikutusten kanavia käyttäneet hankkeet

Arvioinnin kyselyanalyysissä erottui 16 hanketta, joissa oli tehty määrällisesti paljon yhteiskunnallista vaikut-tavuutta edistäviä toimenpiteitä. Nämä hankkeet voitiin jakaa kahteen eri kategoriaan: uudet tutkimusaihe-alueet sekä pitkät tutkimusjatkumot. Näytti siltä, että uuden tutkimusaiheen parissa toimivat projektiryhmät kokivat tarpeelliseksi keskustella ja kertoa aiheesta aktiivisesti myös tutkimusryhmän ulkopuolella. Myös media oli kiinnostunut uusista aiheista ja uudelle tiedolle oli laajaa kysyntää. Kun pitkissä tutkimusjatkumoi-sa tuloksia oli ehtinyt syntyä paljon, tutkimusryhmillä oli tarve viedä tulokset myös käytäntöön ja siihen myös panostettiin sekä ajallisesti että taloudellisesti paljon.

3.2. Haastatteluosio

Arviointihankkeessa haastateltiin 20 tutkimushankkeen johtajaa sekä 9 ohjausryhmän puheenjohtajaa. Seuraavassa kerrotaan yhteenvetona, miten haastateltavat vastasivat kysymyksiin ja mitä asioita haastatteluissa nousi esiin. Kursivoidut tekstit ovat lainauksia haastatteluista.

3.2.1. Tutkimushankkeet

Mitä yhteiskunnallisella vaikuttamisella ymmärretään

Haastattelut aloitettiin kysymyksellä siitä, mitä on tutkimusten yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja mitä sillä tarkoitetaan. Suurin osa haastateltavista näki asian perinteisesti: yhteiskunnallisella vaikuttamisella tarkoitetaan tutkimusten vaikutuksia yhteiskuntaan, ympäristöön, talouteen sekä sosiaalisiin asioihin. Monet korostivat sitä, että tutkimuksissa nostetaan esiin jotain uutta, joka oikeasti muuttaa yhteiskuntaa. Osa haastateltavista painotti poliittista vaikuttamista ja piti sitä tärkeimpänä, osalle tutkimustiedon hyödyntäminen elinkeinoelämässä oli tärkein osa-alue. Kaikille yhteiskunnallisen vaikuttamisen merkitys ja sisältö ei ollut heti selvillä, vaan asiaa jäätiin pohtimaan. Haastateltavat totesivat, että joitain vaikutuksia voidaan nähdä esimerkiksi viiden vuoden päästä, joitain vasta paljon myöhemmin. Ja toisinaan on vaikea saada muutosta aikaan, vaikka tutkimustulokset puoltaisivat tätä. Esimerkiksi ympäristöasioissa voidaan tarvita 15 vuoden tutkimustyö ennen kuin muutoksia yhteiskunnassa tapahtuu.

Keskusteltaessa median käytöstä yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineenä paljastui usein, että haastateltava ei ollut ajatellut sitä yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavana. Vaikuttaminen nähtiin enemmänkin siten, että tutkimuksen aihealue itsessään oli tärkeä ja tärkeimmät vaikuttamisen kanavat ovat virkamiehet sekä mahdollisesti elinkeinoelämä. Lähes kaikki haastateltavat olivat kuitenkin kirjoittaneet lehtiin ja antaneet haastatteluja, mutta he eivät kokeneet sitä yhteiskunnallisena vaikuttamisena samalla tavalla kuin muita kanavia.

Mistä hankeideat syntyvät

Suurella osalla haastatelluista hankkeista tutkimusidean pohjana oli aikaisempi tutkimushanke tai muuten tiedostettiin jokin konkreettinen ongelma, joka haluttiin ratkaista. Ideat saattoivat tulla myös suoraan ministeriöstä, joka tarvitsi tutkimukseen pohjautuvaa tietoa päätöksentekoon tai strategioiden valmisteluun. Yhdessä hankkeessa idea tuli suoraan alan pienyrittäjältä, joka otti tutkijaan yhteyttä internetissä olleen kirjoituksen vuoksi. Siitä lähti alkuun tuotekehityslähtöinen tutkimushankejatkumo, jossa tuotettiin myös tieteellisesti mielenkiintoista tietoa ja artikkeleita.

Tutkimusten yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle on tärkeää, että tutkijat ovat perinteisen median lisäksi esillä myös sosiaalisessa mediassa ja internetissä. Tämä mahdollistaa uusien yhteyksien syntymisen ja tutkittavan tiedon leviämisen yhteiskuntaan. Kentältä voi tulla hyviäkin ideoita, kuten edellä kerrotussa esimerkissä oli käynyt.

Hyödynsaajat mukaan jo valmisteluvaiheeseen

”Yritykset tulisi ottaa mukaan hankkeiden suunnitteluun jo varhaisessa vaiheessa, jotta niistä saatavat tulokset hyödyntäisivät yrityksiä paremmin. ...Yritykset osallistuvat hankkeiden rahoitukseenkin mieluummin, kun ne on suunniteltu yhdessä.” Sektoritutkimuslaitoksen edustaja

Osalla haastatelluista tutkimusryhmistä hyödynsaajat olivat mukana jo hakemusvaiheessa, mutta suurimmalla osalla ei. Yleisintä oli, että tutkimuksesta hyötyvien tahojen edustajat kutsuttiin mukaan ohjausryhmään ja toivottiin, että näin saadaan laaja näkemys kentältä ja tieto jalkautuu sitä tarvitseville. Ne hyödynsaajat, jotka olivat jo alkumetreillä mukana, olivat pääsääntöisesti tutkimusryhmän pitkäaikaisia kumppaneita. Pienellä alalla kaikki tunsivat hyvin toisensa ja yhteistyötä oli tehty jo pitkään. Näin oli luonnollista keskustella myös tulevista hankkeista ja hakea rahoitusta yhdessä. Kuitenkin moni koki, että elinkeinoelämää on erittäin vai-

kea saada tutkimusten rahoittajaksi. Tutkimusryhmällä täytyy yleensä olla erittäin hyvät suhteet yritykseen, jotta sen voi saada mukaan. Toisaalta tutkijoilla oli kokemusta siitäkin, että rohkea yhteydenotto yrityksiin oli kannattanut. Joskus keskustelut yritysten kanssa voivat olla turhauttavia, sillä usein yrityksistä löytyy kyllä innokkuutta, mutta ei rahoitusta. Yhteydenotot yrityksiin ovat tutkijoille usein mukavuusalueen ulkopuolelle menemistä. Yksi tutkija kuitenkin totesi, että lannistua ei saa, koska yrittämättä ei voi onnistua.

Elinkeinoelämän mukaan tutkimuksen tilaajan ja tutkijoiden yhteistyötä tulee lisätä kaikilla tavoilla. Tilaajalla tarkoitettiin tässä yritystä tai muuta vastaavaa tahoa.

"Mitä avoimemmin ja säännöllisemmin tuloksista ja ylimalkaan tutkimuksen aihepiiristä keskustellaan, sitä paremmin tulokset tulee hyödynnettyä. On myös ymmärrettävä, että tulokset eivät aina ole hypoteesin mukaisia mutta voivat silti olla hyödyllisiä. Tiiviiseen vuorovaikutukseen kuuluu myös miettiä, miten tulokset hyödynnetään." Elinkeinoelämän edustaja

Onnistuneen yhteiskunnallisen vaikutuksen edellytyksenä on hyödynsaajien mukaanotto jo valmisteluvaiheessa. Liian yleistä on se, että tutkijat soittavat yritykseen vähän ennen hakemuksen jättöä ja pyytävät mukaan hakemukseen.

Toisaalta elinkeinoelämässä ymmärrettiin se, että vuorovaikutus tutkimuksen kanssa vaatii myös yrityksiltä oikeaa lähestymistä.

"... elinkeinossa on oltava riittävästi osaajia kommunikoidaan tutkijaryhmien kanssa ja sitten tutkimuslaitoksilla on oltava halua ja valmius kanssakäymiseen" Elinkeinoelämän edustaja

Ymmärrystä tarvitaan molemmin puolin:

"Elinkeinoon vaikuttavuus ja korkea tieteellinen taso eivät ole ristiriidassa. Valitettavan usein elinkeinoon organisaatiot eivät tätä ymmärrä. Eräs ongelma tutkijan työssä on tänä päivänä rahoitushaut; erilaisten hakemusten ja raportointien tekeminen voi olla jopa pääasia, eikä tutkimus sinänsä." Elinkeinoelämän edustaja

Kaikkien toimijoiden täytyy pohtia yhdessä tutkimusaihetta. Tiedon käytettävyyttä ja hyödyntämistä tulisi miettiä jo hakuvaiheessa. Siihen, miten yhteistyötä saataisiin lisättyä tutkijoiden ja esimerkiksi elinkeinoelämän välillä, ei tullut haastatteluissa selkeitä ehdotuksia. MTT:llä (nykyään Luonnonvarakeskus LUKE) toivottiin tutkijoiden aktiivisempaa otetta yleisissä seminaareissa ja muissa tapahtumissa.

Muiden alojen mallintamisella voisi tuoda maatalousalalle uusia näkökulmia:

"Heittäisin sellaisen idean maatalousalan ihmisille, että ehkä siellä teollisuuspuolella on hoidettu paremmin tämä hyödynnettävyys. Se ei ole sielläkään optimaalinen tai täydellinen, mutta siellä on pitkä perinne." Hankejohtaja

Hyödynsaajat pyritään saamaan mukaan tutkimuksiin siksi, että hankkeissa vaaditaan yritysrahoitusta. Toisaalta eräs ohjausryhmän puheenjohtaja oli huolissaan siitä, että yritysrahan puuttumisen takia jäisivät rahoittamatta ne aiheet, jotka eivät yrityksiä kiinnostaneet. Tällaisia voivat olla esimerkiksi ympäristöön tai eläinten hyvinvointiin liittyvät aiheet.

Kaksi yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa onnistunutta hanketta, joissa hyödynsaajat olivat olleet mukana jo ideointivaiheessa, oli saanut lähtölaukauksen Vilja-alan yhteistyöryhmässä VYR:ssä. Ideointi rahoituksen hakemiseksi oli tullut työryhmätyöskentelyssä, jossa tutkijat ja elinkeinoelämän edustajat olivat valmistelleet hanketta. Myös tuloksista oli kerrottu säännöllisesti verkoston kautta. VYR:iä hallinnoi Suomen Elintarviketeollisuuden Tietopalvelu Oy ja sitä rahoitetaan maa- ja metsätalousministeriön tuen lisäksi jäsenistöltä kerätyillä jäsenmaksuilla. Myös muita vastaavia työryhmiä voisi hyödyntää paremmin tutkimusideoiden ja hankehakemusten suunnitteluun tiedon jakamisen lisäksi.

Myös ohjausryhmiä voisi käyttää jatkotutkimusten ideointiin. Niihin on yleensä onnistuttu kokoamaan ihmisiä kaikilta osa-alueilta: virkamiehistä, elinkeinoelämästä, neuvonnasta ja tutkijoista. Tämä olisi hyvä kokoonpano uusien tutkimushankkeiden kehittämiseksi ja käynnistämiseksi.

Kun hankkeen tarkoituksena oli politiikan valmistelu päätöksenteon pohjaksi, ministeriön edustajat olivat mukana jo suunnitteluvaiheessa ja seurasivat hankkeen etenemistä tiiviisti.

Yksi hankejohtaja esitti ajatuksen siitä, että yritykset voisivat olla rahoituksen hakijoita ja ottaa tutkimuslaitokset mukaan hankkeeseen eikä toisin päin. Hänen kokemuksensa mukaan hakemuslomakkeen pitäisi silloin olla nykyistä yksinkertaisempi etenkin, jos pk-yritysten halutaan olevan hakijana, sillä muutoin tutkijat saavat kirjoittaa hakemuksen yrityksen puolesta.

Suunnittele käytäntöön viemistä jo ideointivaiheessa

Haastateltavat kertoivat suunnitelleensa tutkimustiedon käytäntöön viemistä alusta asti. Aiheet olivat niin käytännönläheisiä, että ne haastateltavien mukaan täyttivät tämän kriteerin hyvin. Tutkimusryhmät olivat mietineet esimerkiksi, miten maanviljelijät tai elinkeinoelämä voisi hyötyä tutkimuksen tuloksista. Toisinaan taas näytti siltä, että pohdinta tiedon jalkauttamisesta elinkeinoelämän tai maanviljelijöiden käyttöön oli jäänyt melko vähälle.

”Me pyritään tekemään koeolosuhteet sellaisiksi, että ne mahdollisimman hyvin vastaa käytännön olosuhteita ja että tulokset ovat sovellettavia.” Hankejohtaja

”Kaupallistaminen oli tavoitteena ensimmäiseksi, ei pelastaakseen suoraan maailmaa.” Hankejohtaja

”Ajatushan on tuottaa tietoa päätöksenteon pohjaksi.” Hankejohtaja

”Jos tutkimuksessa tulee sellaisia toimintamalleja, mitkä eivät ole esim. kustannustehokkaita tai niissä on sellaisia tekijöitä, minkä takia he eivät voi käyttää niitä.” Elinkeinoelämän edustaja

Osa haastatelluista tunnusti, että käytäntöön viemistä ei ollut otettu riittävästi huomioon suunnitteluvaiheessa ja tutkija pystyi jälkikäteen näkemään sen puutteena. Jos aihe ei ole riittävän tuttu ja verkostot eivät ole valmiita hankkeen käynnistyessä, hanke voi lähteä väärään suuntaan. Isoa laivaa voi olla vaikea kääntää kesken matkan, vaikka virhe todettaisiinkin hankkeen aikana.

Toisinaan kentällä tapahtuu paljon ja kaikkia asioita ei ole voitu ottaa huomioon suunnitteluvaiheessa. Elinkeino voi muuttua kesken toimintakauden. Maailma on erilainen kuin suunnitelmia tehtäessä ja silloin tutkimuksen tuloksista ei ole valmistuessaan sellaista hyötyä, kuin mitä oli ajateltu olevan.

Monipuoliset tiedonvälityskkeinot

Tutkijat ovat motivoituneita yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen. He kokevat, että tutkimuksissa luotu tieto täytyy välittää hyödynsaajille. Ainakaan periaatteessa tutkimusta ei tehdä vain tutkimuksen ja tieteellisten meriittien vuoksi, vaikka nekin ovat tärkeitä. Hankkeen loppuseminaarin järjestäminen oli yleisin käytetty menetelmä yhteiskunnallisen vaikutuksen luomiseksi ohjausryhmätyöskentelyn lisäksi.

”Loppuseminaarit on ollut onnistuneita, ovat avoinna sidosryhmille ja tuottajillekin. Niissä voi esittää muutakin kuin tieteellisiä tuloksia, ihan käytännön asioiden esilletuomiseen loppuseminaarit on hyvä foorumi.” Hankejohtaja

Hankkeissa oli järjestetty myös koulutuspäiviä, neuvontapäiviä, erilaisia viljelijätilaisuuksia, kuluttajatilaisuuksia, työpajoja, perustettu työryhmiä, lähetetty ajankohtaisia tiedotteita, julkaistu nettiportaaleja ja uutiskirjeitä sekä tehty tiivistä yhteistyötä elinkeinoelämän ja virkamiesten kanssa.

Lehtikirjoitukset ja haastattelujen antaminen toimittajille oli yksi suosituimmista keinoista hoitaa yhteiskunnallista vaikuttamista. Erityisesti ammattilehdet, joilla tavoittaa tutkimuksen varsinaisen kohderyhmän, koettiin

hyväksi kanavaksi. Yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja mediasuhteisiin tarvitaan lisää systemaattisuutta ja suunnitelmallisuutta. Tutkijat valittivat sitä, kuinka vaikea on päästä valtakunnalliseen mediaan, kuten Helsingin Sanomiin, ja saada kirjoituksiaan julkaistuksi niissä. Nettilehdet ovat kuitenkin laskeneet julkaisukynnystä ja niihin saa tiedotteensa läpi huomattavasti helpommin kuin printtiversion.

Yleisimmin yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen toimet olivat keskittyneet hankkeen alkuun ja loppuun. Tehokkaampaa olisi tiedottaa ja järjestää seminaareja koko hankkeen ajan. Joissain tapauksissa tutkimuksen aihealue oli niin kiinnostava, että lehdistö otti yhteyttä ja julkaisi kirjoituksia koko hankkeen ajan. Näin tiedotus tuli hoidettua säännöllisesti, vaikka tutkijat eivät siitä itse aktiivisesti huolehtineetkaan. Tutkijat joutuvat tasapainottelemaan resurssien, kuten ajankäytön kanssa. Jos panostetaan enemmän yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen, aika on pois tutkimuksen tekemiseltä. Hankejohtajat toivoivatkin rahoittajan näkemystä siitä, kuinka paljon panoksia yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen halutaan laittaa. Ohjausryhmällä voisi olla näkyvämpi rooli tässä asiassa.

"Odotukset ovat (työnantajalla) todella kovat. Meidän täytyy kuitenkin 90 % työajasta käyttää tulosten tuottamiseen ja hyvin pieni osuus työajasta, jota voimme käyttää yleisluontoiseen tiedottamiseen." Hankejohtaja

Seminaareistakin on mahdollista tehdä perinteistä vaikuttavampia. Yksi tutkimusryhmä oli herättänyt seminaariosallistujat ajattelemaan uudella tavalla:

"Keskusteluun otettiin sellaisia asioita, jotka olivat uusia näille, ehkä vähän jopa ärsyttäviä, mistä ovat eri mieltä. Eli herätetään sellainen ärsyntyminen, mutta tiedon kautta. Ihmiset halusi tulla uudelleen siihen tilaisuuteen, koska saivat sellaisia uusia ajatuksia, mitä heillä ei ollut aiemmin ollut. Eli ei pelkästään selaista korrekta tutkimustulosten esittelyä, mutta vähän raflaavampaa massojen nostoa tuloksista, joka saa liikettä aikaan joko puolesta tai vastaan." Hankejohtaja

On tärkeää miettiä tapahtumien sisältöä kuulijan kannalta eikä pelkästään tutkijälähtöisesti.

"... Osallistujalähtöisesti. Riittävän lyhyitä, sopivaan aikaan ja ei lähdetty venyttämään niitä perinteiseen tutkimusseminaarityyliin. Eikä pelkästään tutkijoita puhumassa. Työtavat mietittiin niin että hommat eteni. Mitä menetelmää missäkin tapahtumassa käytettiin... Yksi menestymisen ydin oli se, että oli paljon puhujia alan ulkopuolelta." Hankejohtaja

Tilaisuuksiin voi ottaa mukaan erityisen kiinnostavan aihealueen, joka vetää yleisöä, mutta samalla sisällyttää ohjelmaan asioita, joita tutkijaryhmä haluaa yhteiskunnallisesti edistää. Kun halutaan vaikuttaa kuluttajiin, vartenotettavia tiedonlevityspaikkoja ovat koulut, joissa jotkut tutkijat ovat käyneet kertomassa tutkimuksistaan. Myös opettajien täydennyskoulutus on hyvä keino välittää tietoa laajalle. Täydennyskoulutus oli selviytyksen perusteella kuitenkin jäänyt kaikilta osapuolilta yllättävän pienelle huomiolle. Haastatteluissa sitä ei mainittu juuri ollenkaan. Yliopistoissa sen sijaan perusopetus on yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kanavista.

Joissain hankkeissa oli otettu hyödynsaajat tutkimukseen mukaan ja koettu se hyväksi keinoksi myös vaikuttamisen kanavana. Esimerkiksi viljelijät, metsänomistajat ja rantatonttien omistajat olivat olleet tuottamassa tutkimusaineistoa ja samalla kuulleet tuloksista suoraan tutkijoilta. Näin oli herätetty kiinnostus tutkimuksiin laajalti ja lopputuloksia osattiin mielenkiinnolla odottaa.

"Tuo uskottavuutta, niin kun se on tehty viljelijöiden tiloilla, niin silloin tulos on ollut helppo viedä viljelijöille. Välitön tatti viljelijöihin on ollut koko ajan, tutkimuksessa on ollut suuri joukko viljelijöitä mukana. He ovat olleet omalla tavallaan sitoutuneita tähän." Hankejohtaja

Jos suoria kontakteja hyödynsajiin ei ollut, erilaiset etujärjestöt, kuten MTK, koettiin tärkeänä kanavana tavoittaa esimerkiksi maanviljelijät. Myös yhteistyö muiden tutkimusorganisaatioiden kanssa koettiin hyväksi keinoksi edistää yhteiskunnallista vuorovaikutusta. Yhdessä voi luoda enemmän kontakteja. Yhteiskunnallisen vaikutuksen aikaansaamiseksi tarvitaan myös uskottavuutta kentällä.

”Julkisuusprofiili pitää olla sellainen, että yritykset kotimaassa ja kansainvälisesti ja tiedeyhteisöt arvostavat sitä, mitä me teemme.” Hankejohtaja

Poliittiseen päätöksentekoon pyrittiin vaikuttamaan pitämällä yhteyttä suoraan virkamiehiin ja päättävissä elimissä istuviin henkilöihin. Kanavina olivat suorat kontaktit sekä tutkimusten ja ministeriöiden työryhmät.

Neuvontaorganisaatiot koettiin tärkeäksi kanavaksi tutkimuksen jalkauttamiselle. Usein neuvontaorganisaatioiden edustajia kutsuttiin ohjausryhmiin ja toivottiin tiedon välittyvän tätä kautta. Toisinaan järjestettiin neuvojille räätälöityä koulutusta tutkimuksen tuloksista tai esimerkiksi ohjelmista, joita tutkimushankkeessa oli syntynyt. Neuvontajärjestöt ja muut tärkeät tietoa välittävät toimijat (esimerkiksi opettajat) pitäisi sitouttaa tutkittuun tietoon hankkeen aikana niin, että tieto jäisi elämään ja leviäisi näiden toimijoiden kautta. Tai jos on kyse politiikasta, on poliittisten päätöksentekijöiden huolehdittava siitä, että tutkimustuloksia käytetään päätöksenteossa. Näin vastuu tiedon levittämisestä hankkeen päättymisen jälkeen ei jäisi tutkijoille. Mutta miten tämä sitouttaminen käytännössä tapahtuu?

Ongelmaksi koettiin, että aina hyödynsaajat eivät ota tutkimusten tuloksia käyttöön, vaikka ne todetaan laajastikin järkeviksi ja kannatettaviksi. Elinkeinoelämän edustaja kommentoi, että jos tutkimusten perusteella luotujen hyvienkin suositusten noudattaminen maksaa liikaa, niitä ei oteta käyttöön. Käytettävyyttä pohdittaessa kustannuspuoli pitäisikin useammin olla mukana teknologisissa tutkimushankkeissa.

Pk-yritysten ja pienten yhdistysten mukaan saaminen koettiin useassa haastattelussa hankalaksi. Pk-yritykset sijaitsevat usein pääkaupunkiseudun ulkopuolella, jolloin osallistuminen siellä toteutettaviin hankkeisiin on haastavampaa. Lisäksi kun henkilökuntaa on vähän, on vaikea irrottaa ketään osallistumaan ohjausryhmätoimintaan. Tieto- ja viestintätekniikkaa voisi hyödyntää siten, että ohjausryhmiin ja seminaareihin voisi osallistua etäyhteydellä.

Organisaation tuki ja kannusteet auttavat viemään tutkimustuloksia yhteiskuntaan

Sektoritutkimuslaitosten edustajat kiittelivät työnantajiaan tuesta ja kannustuksesta yhteiskunnallisen vaikuttamisen korostamisessa. Joissain sektoritutkimuslaitoksissa seurataan tutkijoiden aktiivisuutta yhteiskunnassa.

”Kehityskeskustelu, tulospalkkaus, urakehitysjajattelu. Kaikissa näissä arvostetaan tutkimusten vaikuttavuutta... Yhteiskunnallinen osallistuminen; yhtä arvokkaaksi katsotaan HS mielipide- tai alakertakirjoitus kuin tieteellinen julkaisukin, molemmista saa ihminen saman verran krediittiä. Se ohjaa siihen, että olisimme aktiivisia. Työnantaja kannustaa hyvin voimakkaaseen osallistumiseen.” Hankejohtaja

”Meillä on tosi hyvä viestintäpalvelu. Vuosikalenteriin varataan etukäteen mihin viestinnän tukea tarvitaan, oli ne seminaareja, viljelijätilaisuuksia tai tiedotteita, mitä vaan. He buukkaa ajan ja ne tukee hyvin.” Hankejohtaja

”Organisaatio vaatii, tukee ja palkitsee yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Muunlaiset hankesuunnitelmat eivät saa lupaa.” Hankejohtaja

Myös yliopistojen tehtävissä on määritelty yhteiskunnallinen vaikuttaminen niin sanottuna kolmantena tehtävänä. Tutkijat kuitenkin kokivat, että se on jäänyt vähälle arvostukselle viimeisen kymmenen vuoden sisällä. Enemmän korostetaan tieteellisiä julkaisuja, vaikka juhlapuheissa muistetaan myös yhteiskunnallinen vuoro-vaikutus. Osa yliopistojen tutkijoista oli kuitenkin hyvinkin sitoutunut ja motivoitunut viemään tutkimustuloksia käytäntöön. Ja kun hyviä tuloksia tuli, siitäkin sai kiitosta, vaikka ei konkreettista. Joku tutkijoista toivoi, että ministeriökin voisi olla vaikuttamassa yliopistoihin: kertoa selkeästi näkemyksestään yhteiskuntaa suoraan hyödyntävän tutkimuksen tärkeydestä.

”Siihen kannustetaan, mutta yliopistollahan on se ongelma, että meitä ei arvioida ollenkaan tai hyvin vähän (yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta). Meitä arvioidaan tieteellisten julkaisujen ja opiskelijoiden määrällä, siitä (yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta) saadaan kiitosta, mutta ei palkan korotuksia eikä lisära-

hoituksia. Kyllä siitä on ollut keskustelua, että yhteiskunnalliseen vaikuttavuuden arviointiin pitäisi kehittää mittarit. Kannustaa ja kiittää.” Hankejohtaja

”Ainakin meidän yliopistossa yliopiston kolmas tehtävä on kaventunut koko ajan, merkitys on pieni. Yliopistoa ei kiinnostanut, miten näitä asioita voidaan yhteiskuntaan viedä. Nyt panostetaan tieteelliseen julkaisutoimintaan ja vastaaviin eikä kolmanteen tehtävään, vaikka palopuheissa siitä puhutaan, mutta käytännössä se ei ole tärkeä, koska se ei ole minkään rahanjakomallin perustana. Tällöinen tutkimus on yleensä miinusta, koska se aika on poissa tieteellisestä työstä.” Hankejohtaja

”Yliopistoa on viety akateemisempaan suuntaan, jotta se kansainvälisissä rankingeissa näyttäisi paremmalta. Tämä ei välttämättä periaatteessa ole ristiriidassa yhteiskunnallisen hyödyn kannalta, mutta minun kokemuksen mukaan se tekee sen hankalammaksi. Jos tulee valintatilanne, että teenkö jotakin, mikä on hyödynnettävää vai teenkö mistä saadaan hyviä julkaisuja, niin nykyinen työnantaja ajaa siihen jälkimmäiseen.” Hankejohtaja

Kaikkialla ei ole kuitenkaan menty edellä kuvailtuun suuntaan, sillä poikkeavakin näkemyksiä yliopiston toiminnasta yhteiskunnallisten asioiden edistäjänä löytyi:

”Tätä korostetaan enemmän ja enemmän tätä yhteiskuntavaikutusta. Puhutaan yliopiston kolmannesta tehtävästä ja koen tutkijana, että tää on just sitä. Silloin, kun me ollaan tuottajiin tai teollisuuteen tai muihin organisaatioihin yhteyksissä ja viedään tutkimustuloksia, niin yliopisto-organisaatio on hyvin mukana ja tukemassa.” Hankejohtaja

Osa ohjausryhmän puheenjohtajista oli sitä mieltä, että yliopistojen tutkimukset eivät olleet yhtä soveltavia kuin sektoritutkimuslaitosten. Joku koki jopa niin, että sovellettavuus on joskus väkisin liimattu tieteellisen tutkimuksen päälle.

3.2.2. Ohjausryhmätyöskentely

Ohjausryhmän toimivuus

Ohjausryhmä koettiin laajalti hyväksi ja tärkeäksi keinoksi tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttamisen kannavana. Tutkijat olivat saaneet ohjeita ja neuvoja ohjausryhmiltä, ja ne olivat vaikuttaneet tutkimuksen kulkuun. Ohjausryhmiin kutsuttiin aihepiirin edustajia elinkeinoelämästä, hallinnosta, liitoista, edunvalvojista, yhdistyksistä, viranomaisista sekä tutkimuksesta. Ongelmalliseksi koettiin se, miten pk-yritykset saadaan ohjausryhmiin mukaan. Selityksiksi poisjäännille nostettiin esimerkiksi se, että pienemmissä yrityksissä ei riitä henkilökuntaa, jolla olisi mahdollisuus osallistua kokouksiin. Ohjausryhmien kokoukset pidetään usein Helsingissä, jolloin matkustaminen tuo haasteita. Pk-yritykset sijaitsevat usein maakunnissa. Tähän ratkaisuksi ehdotettiin sähköisten välineiden käyttöä laajemmin. Osassa ohjausryhmäkokouksia niitä oli käytetty hyvin tuloksin. Tällöin puheenjohtajan täytyy huolehtia, etteivät etäyhteydellä olevat jää kuuntelijäseniksi vaan antaa heille erityishuomiota. Toisaalta korostettiin sitä, että kokoukset eivät saa jäädä pelkästään sähköisiksi palavereiksi vaan myös konkreettisia tapaamisia tarvitaan ainakin pari kertaa vuodessa.

Ohjausryhmän toimiva koko nousi esiin puheenjohtajien haastatteluissa. Liian suuri ryhmä haittasi ryhmän toimintaa. Toisaalta suurella ryhmällä haluttiin turvata kokousten päätösvaltaisuus, koska poissaoloja tulee helposti. Muutaman puheenjohtajan mukaan ohjausryhmä oli ollut liian laaja ja se oli haitannut keskusteluvuotta, mutta kysyttäessä ohjausryhmän kokoonpanosta, todettiin että varsinaisia jäseniä olikin ollut alle kymmenen. Jäsenten lisäksi ohjausryhmien kokouksiin osallistuu tutkijoita ja heitä voi olla paljon silloin, kun hankkeessa on useita partnereita. Tutkimusryhmien tulee etenkin tällöin pohtia, kuinka moni tutkija osallistuu ohjausryhmien kokouksiin. Toisaalta hyvä puheenjohtaja pystyy parantamaan isonkin ryhmän hallittavuutta erilaisin kokous- ja fasilitointitekniikoin.

Lähes jokainen haastateltava nosti esiin sen, että ohjausryhmään osallistuvilla henkilöillä on merkittävä rooli ohjausryhmän onnistumisen kannalta. Hankejohtajat kiittelivät sitä, että olivat saaneet olla mukana mietti-

mässä ohjausryhmän kokoonpanoa. Hyvä ohjausryhmän jäsen on oikeasti kiinnostunut aiheesta ja hän myös hyötyy siitä omassa työssään. Muutoin kiinnostus ohjausryhmän toimintaan jää helposti vähäiseksi.

Ohjausryhmän rooli koettiin merkittävimmäksi hankkeen alkuvaiheessa, jolloin on vielä mahdollista painottaa hankkeen suunnitelmia. Yhdessä hankkeessa tavoitteita ei ollut lyöty lukkoon rahoituspäätösvaiheessa vaan ohjausryhmän tukiryhmä saattoi vaikuttaa tutkimuksen sisältöön vielä hankkeen aikana. Tämä oli toiminut erinomaisesti. Alkuvaiheessa on käytävä selkeästi läpi rahoittajan toiveet ja on kerrottava, mitä myönnetyllä rahoituksella ylipäättään voidaan tehdä. Tutkimuslaitoksella ja rahoittajalla voi olla hieman erilaiset tavoitteet. Kun tavoitteet kerrotaan selvästi, vältetään niihin liittyvät turhat odotukset ja ristiriidat hankkeen lopussa.

Turhauttavaksi koettiin, jos ohjausryhmä haluaa tehdä muutoksia hankkeen kulkuun sen keskivaiheilla, jolloin suuntaa on vaikea enää muuttaa. Muutenkin sekä hankejohtajat että ohjausryhmien puheenjohtajat korostivat ohjausryhmän roolia ohjaavana. Useissa haastatteluissa korostettiin, että ohjausryhmän tehtävänä ei ole puuttua itse tutkimukseen eikä se voi enää muuttaa hankkeen tavoitteita, jotka on esitetty valmiiksi rahoitushakemuksessa tai suunnitelmassa. Vain joissain tapauksissa hankkeen tavoitteiden suuntaaminen on vielä mahdollista rahoituspäätöksen jälkeen, mutta se täytyy tehdä heti tutkimushankkeen alussa yhteisymmärryksessä.

Ohjausryhmä hyödynnettävä yhteiskunnallisen vaikutuksen välineenä entistä tehokkaammin

Hankkeen loppuvaiheessa ohjausryhmä koettiin tärkeänä tulosten jalkauttajana. Moni toivoi, että tätä tehtävää korostettaisiin nykyiseen käytäntöön näiden. Ohjausryhmään toivottiin henkilöitä, joilla on kanavia viedä tutkimuksessa tuotettua tietoa käytäntöön.

Osassa ohjausryhmistä yhteiskunnallinen vaikuttaminen on ollut tärkeässä roolissa. Suurimassa osassa haastatelluista hankkeista vaikuttamista ei kuitenkaan ohjausryhmässä käsitelty, vaan koettiin, että ohjausryhmä toimi yhteiskunnallisen vaikuttamisen kanavana jo pelkällä olemassaolollaan. Tehtävän koettiin hoituvan sillä, että hyödynsaajia ja tulosten käyttäjiä lähellä olevia tahoja oli ylipäättään mukana ohjausryhmässä ja tämän katsottiin takaavan tutkimusten jalkautumisen tarvittaville tahoille. Näin myös raportoititiin tapahtuneeksi.

"Usein ohjausryhmän jäsenet pyytää omiin tilaisuuksiinsa tutkijoita puhumaan ja myös levittää omissa lehdissään tuloksia." Hankejohtaja

Tukiryhmä ohjausryhmän rinnalle

Osalla hankkeista oli ohjausryhmän lisäksi niin sanottuja tukiryhmiä, jossa puitiin hankkeen asioita, tiedotettiin niistä sekä saatiin tietoa kentältä. Kaikki hankejohtajat, jotka mainitsivat näistä ryhmistä, pitivät niitä erittäin toimivina ja suositeltavina käytäntöinä muillekin hankkeille.

"Kaksi ryhmää, ohjausryhmä ja tukiryhmä, toimii hyvin, jos on riittävän iso hanke. Tukiryhmä ei tehnyt sellaisia byrokraattisia päätöksiä. Ei käsitelty budjetteja, raportteja ja hankintoja." Hankejohtaja

"Olisi hyvä tällöisessä hankkeessa sellainen suoritusryhmä (ohjausryhmän lisäksi), vähemmän korkeassa asemassa olevia ihmisiä, paremmin käytännön työntekijöitä. Se ohjausryhmä voisi olla pienempi tai pienemmässä roolissa, mutta sitten toisen roolinen ryhmä, jossa on ihmisiä niistä organisaatioista, joiden oletetaan hyödyntävän tätä tutkimusta." Hankejohtaja

"Tukiryhmään kuului valtakunnan tason vaikuttajia eri firmoista ja organisaatioista, aiheeseen liittyvistä eri näkökulmista... Meillä oli rahoittajan edustaja tukiryhmässä, jonka kanssa koko ajan keskusteltiin." Hankejohtaja

Toisaalta ehdotettiin useampia ohjausryhmän kokouksia kahden vuositason olevan kokouksen sijaan.

"Kokouksia voisi olla enemmän vuositasolla, edes neljä, niin se hankkeen juoksutus jäsentyisi niiden työpakettien ja tulosten mukaan." Hankejohtaja

Jos tukiryhmiä ei ollut, monet hankejohtajat pitivät tärkeänä, että yhteyksiä pidettiin yllä ohjausryhmän jäsenien kesken säännöllisesti myös kokouksien ulkopuolella. Moni totesi, että ohjausryhmän jäsenet vaikuttivat tutkimuksen kulkuun jopa enemmän näissä keskusteluissa kuin virallisissa tapaamisissa. Kaikki ohjausryhmän jäsenet eivät kuitenkaan olleet samassa asemassa eivätkä välttämättä perillä tutkimuksen kulusta. Yksi hankejohtaja myönsi, että ministeriön edustaja jäi vähän ulkopuoliseksi ohjausryhmän toiminnasta osallistessaan vain virallisiin kokouksiin. Tyypillisimmäksi yhteydenpitovälineeksi ohjausryhmän kokousten välillä mainittiin puhelin, sähköposti ja vierailut. Yleisimmin virallinen ohjausryhmä kokoontui kaksi kertaa vuodessa.

Myös ohjausryhmän puheenjohtajalla ja tutkijoilla itsellään on tärkeä rooli ohjausryhmän onnistumisessa. Sitä, että ohjausryhmään valitut henkilöt ylipäättään osallistuvat kokouksiin, pidettiin tärkeimpänä merkinä ohjausryhmän toimivuudesta. Osa tutkimusjohtajista koki, että kokousten kululla on mahdollista vaikuttaa siihen, että osallistujat tulevat paikalle. Esimerkiksi byrokratiaa voi karsia käymällä budjetit läpi sähköpostikokouksissa, jolloin kasvatusten voidaan keskittyä keskustelemaan tutkimusaiheesta.

"Formaali raportointi ym. ohitettiin aika nopeasti. Toiminta oli keskusteluvoittoista sisällöstä ja osallistujat kertoivat näkemyksensä toimintatavasta ja heidän näkemyksensä siitä mitkä asiat on tärkeitä ottaa keskusteluun. Molemmilla oli vahva rooli sisällöllisessä suuntaamisessa. Molemmat hankkeet oli suunniteltu niin, että sisällöllisiä toimenpiteitä ei ollut lyöty lukkoon. Ryhmillä oli vahva rooli sisällön suuntaamisessa" Hankejohtaja

"Ohjausryhmän toiminta oli hyvä, se ei kestänyt koskaan yli 2 h. Puhis piti sen kurissa ja sillä oli erittäin hyvä käsitys siitä, mitä tällä hankkeella tavoitellaan, mitä pitäisi tehdä sen eteen. Hän antoi kyllä puheenvuoroja hyvin, antoi keskustella, mutta kun lähti väärille urille, sanoi että seuraava aihe." Hankejohtaja

"Se on tsaristinen jäännös, kun pitää vahtia, ettei verorahoja käytetä väärin... Roolia vois korostaa ei niinkään valvovana vaan jalkauttavana. Ei tarvitse korkeassa positiossa olevia ihmisiä, vaan sellaisia, joilla on oikeasti kiinnostusta ja kentän näkemys." Hankejohtaja

"Pj:n rooli oli merkittävä. Hän hahmotti kokonaisuuksia ja ymmärsi sen innovaationa, että joskus on tutkittava sellaista, jonka tuloksia ei voi tietää etukäteen. Ja ymmärsi myös yrittäjien tuskan ja hän sai viranomaisetkin heräämään muuhunkin kuin jarruttamiseen. Ohjausryhmä oli erittäin aktiivinen, ei ollut byrokraattinen vaan keskusteleva. Käytiin laajaa keskustelua." Hankejohtaja

"Keskusteleavuus, ei paljon aikaa kulutettu raha-asioihin, ne mentiin asiallisesti, mutta niihin ei jääty." Hankejohtaja

"Ohjausryhmästä teki hyvän, koska aihe kiinnosti heitä ja heillä oli omia intressejä siinä, miten se saadaan esille." Hankejohtaja

Useamman hankkeen yhteiset ohjausryhmät

Keskustelua herättivät myös ohjausryhmät, joissa oli yhdistetty useamman kuin yhden hankkeen ohjausryhmät. Niitä on perustettu ajansäästöä tavoitellen. Ne ovat onnistuneet, jos aihealueet ovat olleet riittävän lähellä toisiaan. Toisaalta monilla oli myös huonoja kokemuksia.

"Pahimmoillaan on kahden hankkeen ohjausryhmät yhdistetty, jolloin ekan hankkeen asioiden jälkeen ryhmä katoaa. Sitten joutuu jäämään puhumaan muutamalle hassulle, jotka on jääny paikalle." Hankejohtaja

Myös hyviä kokemuksia yhteisistä ohjausryhmistä oli. Se oli lisännyt verkottumista ja hankkeet saivat toisistaan synergiaetuja. Yhdessä esimerkissä ei tavoiteltu ajan säästöä, vaan aikaa oli varattu riittävästi ja kokouksista tulikin monen hankkeen yhteisiä koko päivän kestäviä seminaareja.

Ristiriidat ohjausryhmässä

Ohjausryhmien puheenjohtajat kertoivat tapauksista, joissa he kokivat, että tutkijat eivät ollenkaan kuunneleet ohjausryhmän näkemyksiä. Yksi tällainen tutkimus osui myös haastateltavien joukkoon. Ohjausryhmän puheenjohtajan mielestä tutkijat eivät ottaneet ohjausryhmän näkemystä huomioon, mutta tutkija taas koki, että neuvot esitettiin väärällä tavalla ja muutosehdotuksia tehtiin puolella välissä hanketta, jolloin tutkimusmenetelmään ei ollut enää mahdollista vaikuttaa merkittävästi.

”Henki oli enemmän haastava ja kyseenalaistava. Siinä on muutama henkilö, jolla on poleeminen ja voimakkaasti kyseenalaistava tapa ja se palvelee tiettyjä tarkoituksia, mutta se ei ole rakentava tapa... kollektiivinen sanoma ohjausryhmästä ei auttanut. Oikeastaan haittasi ja hidasti työtä.” Hankejohtaja

Tutkimusryhmä sai kuitenkin joiltain ohjausryhmän jäseniltä hyviäkin kommentteja ja ohjausta kokousten ulkopuolella.

Mitä ohjausryhmätyöskentelyssä voisi parantaa?

Monessa haastattelussa ohjausryhmän aktivointiin kehoitettiin kiinnittämään erityistä huomiota. Puheenjohtajalla on vastuu siitä, että kaikkien ääni tulee kuuluviin etenkin isoissa ohjausryhmissä. Ehdotettiin esimerkiksi teemakokouksia, joissa pureudutaan tiettyyn aihealueeseen tarkemmin, jakautumista alaryhmiin keskustelemaan kokouksen aikana, erilaisten osallistavien menetelmien käyttämistä aktivoimaan osallistujia.

Ohjausryhmä tutkimustulosten jalkauttajana

Ohjausryhmän jäseniä voisi motivoida ja kannustaa nykyistä enemmän tutkimustulosten jalkauttamiseen. Ohjausryhmän jäseniä auttaisi se, että tutkijat esittäisivät tulokset selkeästi ja valmiiksi hyvin konkreettisella tasolla ja antaisivat käytännönläheisiä toimintamalleja eteenpäin vietäväksi. Tutkijoiden pitää myös analysoida tuloksia ja antaa rohkeasti suosituksia.

”Kaikista tärkein asia on, että tutkittu tieto saadaan kansankielelle. Ja ne mallit ja muut, jotka tulee putkesta ulos, on sovellettavissa käytäntöön.” Elinkeinoelämän edustaja

Eräs elinkeinoelämän edustaja puolestaan ehdotti haastattelussa, että tutkimuksen ulostulo tehtäisiin ohjausryhmän nimissä. Hän uskoi olevan turvallisempaa ja tehokkaampaa puhua tutkimustuloksista ohjausryhmän nimissä kuin esimerkiksi yrityksen nimissä.

Erästä hankejohtajaa turhautti se, ettei tuloksia saada aina jalkautettua ja sama tutkimusidea esitetään myöhemmin uudessa hankehakemuksessa.

Arviointi ohjausryhmän tehtävänä

Haastatteluissa tuli esille ajatus siitä, että ohjausryhmällä voisi olla rooli tulosten seurannassa. Nykyään sen rooli päättyy hankkeen päättyessä. Olisiko mahdollista, että ohjausryhmä kokoontuisi ja tai muuten pohtisi tulosten jalkauttamista jonkin ajan päästä hankkeen päättyttyä? Nyt seuranta ei tee kukaan. Tutkijat olisivat kiinnostuneita siitä, onko heidän tuloksiaan käytetty hyödyksi esimerkiksi päätöksenteossa.

Toisaalta tätä ajatusta ohjausryhmän roolista arvioijana kritisoitiin: voiko ohjausryhmän vastuulla olla jotain hankkeen päättymisen jälkeen. Kritisoijat kokivat, että ohjausryhmiin on jo nyt vaikea saada osallistujia ja lisätehtävä karkottaa loputkin. Sen sijaan nähtiin, että tulosten seuraaminen on ministeriön tehtävä.

Lisäksi arvioinnin ongelmana on, että aina ei tiedä mitkä tulokset tai vaikutukset johtuvat tietystä yksittäisestä hankkeesta, vaan kyseessä voi olla monen hankkeen jatkumo. Onko sillä kuitenkaan merkitystä, tiedetäänkö missä hankkeessa jokin asia on tehty? Tärkeintä on, että asiassa on edistytty vaikkakin monen eri hankkeen ja rahoittajan toimesta.

4. YHTEENVETO JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Arviointihankkeessa selvittiin maa- ja metsätalousministeriön rahoittamien tutkimushankkeiden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Tavoitteena on, että ministeriö pystyy paremmin antamaan tutkijoille suosituksia parhaista käytännöistä tutkimustulosten välittämiseksi niitä hyödyntäville tahoille. Ministeriöllä on vaatimus, että tutkimusten tuotokset ovat yhteiskunnan käytettävissä. Myös tutkijat toivovat, että heidän tuloksiaan käytetään hyödyksi yhteiskunnassa. Tavoite on siis yhteinen.

Hankkeiden aktiivisuus konkreettisten tuotosten aikaansaamisessa konkretisoitui yleisimmin artikkeleiden ja lehdistötiedotteiden julkaisemisena; sen sijaan työpaikkojen ja spin-off-yritysten osuus tuotoksissa oli varsin vaatimaton. Muut yhteiskunnalliset vaikutukset suuntautuivat viestinnällisiin keinoihin eli seminaareihin ja rajatumpien ryhmien toimintoihin. Suuremman tuotost määrän projektit olivat aktiivisia kaikissa toimintamuodoissa ja tiedottivat hankkeesta myös ammattikorkeakoulun ja yliopiston perusopetuksessa.

Erilaisia yhteiskunnallisia tahoja oli mainittu monipuolisesti hankkeiden hyödyntäjinä, mutta yleisimmiksi nousivat julkinen hallinto ja poliittiset päätöksentekijät sekä neuvontatoimi. Enemmän konkreettisia tuotoksia aikaansaaneet projektit kokivat hyödynsaajien joukon laajemmaksi kuin vähemmän konkreettisia tuotoksia aikaansaaneet projektit. Ensin mainituista useampi myös ilmoitti, että hanke on tuottanut sekä välillisiä että välittömiä hyötyjä, kun jälkimmäiset kertoivat välillisen hyödyn olevan yleisempi. Suuremman tuotost määrän projektit olivat keskimäärin pidempikestoisia ja niillä oli enemmän rahoitusta kuin vähemmän tuotoksia aikaansaaneilla projekteilla.

Maa- ja metsätalousministeriön tutkimusrahoituksella on saatu paljon aikaan huolimatta sen suhteellisesta pienuudesta. Tämä voi johtua osin siitä, että julkisella osarahoituksella oli saatu kerättyä myös muuta rahoitusta hankkeille ja näin mahdollistettu suurempien hankkeiden toteutuminen. Rahoituksella oli tuotettu muun muassa uutta tietoa strategiaprosessien, päätöksenteon ja lainsäädännön pohjaksi. Rahoitus oli mahdollistanut esimerkiksi maailmanlaajuisestikin aivan uuden tutkimusaiheen aloittamisen ja toisaalta suomalaiset pystyivät liittymään muualla maailmassa aloitettuun uuteen tutkimusaiheeseen. Rahoituksen turvin oli päivitetty tuotantoeläinten ruokintasuosituksia, tunnistettu rehun haittayhdiste sekä tuotettu tuloksia, joita hyödynnetään kasvinjalostuksessa, laajennettu valkuaiskasvituotantoa, tuotettu yrityksissä hyödynnettävää tietoa muun muassa biokaasualalla. Rahoituksen avulla on kehitetty toimenpiteitä ilmastomuutokseen sopeutumisessa sekä ennakoitimenetelmiä vastaamaan metsäalan tulevaisuuden haasteisiin. Nämä ovat vain esimerkkejä tutkimussaavutuksista.

4.1. Kehittämisehdotukset tutkijoille

Tutkijoille ei voi antaa selkeää keinovalikoimaa, jolla pääsee yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa hyvään lopputulokseen. Usein siihen tarvitaan useamman tahon yhteistyötä. Haastattelujen perusteella seuraavat seikat voidaan nostaa esiin tutkimusten yhteiskunnallisen vaikutusten tehostamista pohdittaessa:

1. Ymmärrä, mitä yhteiskunnallisella vaikuttamisella tarkoitetaan
2. Löydä hyvät hankeideat
3. Hyödynsaajat mukaan jo valmisteluvaiheessa
4. Suunnittele käytäntöön viemistä jo ideointivaiheessa
5. Käytä monipuolisia tiedonvälityskeinoja
6. Hyödynnä organisaation tuki ja kannusteet
7. Hyödynnä ohjausryhmää yhteiskunnallisen vaikutuksen välineenä
8. Harkitse tukiryhmän kokoamista ohjausryhmän rinnalle
9. Jalkauta tutkimustulokset myös yliopistojen ja muiden oppilaitosten kautta
10. Hanketta suunniteltaessa on hyvä pitää mielessä myös kustannusanalyysi (eli monesti voi tulla teknisesti hyvä ratkaisu, mutta taloudellisesti se ei ole kannattava)

4.2. Kehittämisehdotukset ohjausryhmille

Ohjausryhmän roolia hankkeiden tulosten jalkauttamisessa pidettiin suurella arvolla. Toisaalta ohjausryhmätyöskentelyssä nähtiin myös parantamisen varaa ja sille asetettiin suuria toiveita. Ihmisten kohtaamisia tarvitaan edelleen, mutta täytyy löytää entistä tehokkaammat työskentelytavat tehdä ohjausryhmän kokouksista mielekkäitä kaikille osapuolille.

Ohjausryhmätyöskentelyn kehittämiseksi ehdotettiin seuraavia asioita:

- Sähköisten välineiden käytön lisääminen ohjausryhmän kokouksissa. Tämä edellyttää, että puheenjohtaja huomioi erityisesti etäyhteydellä olevat
- Ohjausryhmät kompaktin kokoisiksi
- Ohjausryhmän jäseniksi otetaan vain aihealueesta kiinnostuneet sekä henkilökohtaisesti ohjausryhmän työstä ja hankkeen tutkimustuloksista hyötyvät henkilöt
- Ohjausryhmän työskentelyä hankkeen alkuvaiheessa korostetaan: tavoitteet selkeiksi kaikille sekä mahdollinen tavoitteiden suuntaus jo hankkeen alkuvaiheessa
- Jäsenten aktivointi kokouksissa esimerkiksi erilaisten fasilitointi- ja kokoustekniikoiden avulla
- Byrokratian karsiminen esimerkiksi siirtämällä osa asioista sähköpostikokouksiin, jolloin kokouksissa voidaan keskittyä keskustelemaan tutkimusaiheesta
- Tukiryhmän muodostaminen ohjausryhmän rinnalle
- Ohjausryhmätyöskentelyn ja hankkeen loppuvaiheessa korostetaan tuotetun tiedon välittämistä. Motivoidaan ja kannustetaan jäseniä tutkimustulosten jalkauttamiseen.
- Pohditaan, kuinka laajaa ja millaista yhteiskunnallisen vaikuttamisen tulee hankkeessa olla ja kenen tehtäviin se kuuluu. Etenkin elinkeinon kehittämiseen tähtäävissä hankkeissa tulosten levittämässä käytäntöön tarvitaan muitakin keinoja kuin loppuseminaari ja -raportti.
- Ohjausryhmällä voisi olla rooli myös tutkimushankkeen arvioinnissa hankkeen päättymisen jälkeen erityisesti yhteiskunnallisen vaikutusten leviämisen osalta.

4.3. Kehittämisehdotukset rahoittajalle

Hankejohtajat olivat kauttaaltaan tyytyväisiä maa- ja metsätalousministeriön toimintaan rahoittajana. Rahoitusta pidettiin tärkeänä ja suurin huoli oli sen jatkumisesta. Yhteistyötä rahoittajan kanssa toivottiin enemmän. Vuoropuhelu oli jo nyt ollut onnistunutta, mutta moni toivoi sitä lisää.

Hankejohtajat toivoivat

- tietoa siitä, miten paljon kussakin projektissa rahoittaja haluaa panostusta yhteiskunnallisten vaikutusten toimenpiteisiin suhteessa tutkimusaikaan
- avoimia kriteerejä ja läpinäkyvyyttä päätöksentekoprosessissa
- rahoituspäätösten tekemistä pidemmäksi aikaa kuin vuodeksi kerrallaan, jolloin tutkimustyöntekijät on mahdollista rekrytoida koko hankkeen ajaksi
- mahdollisimman nopeaa päätöksentekoa rahoituspäätöksiä tehtäessä etenkin poikkeustapauksissa, joissa tilanne vaatii tutkimuksen nopeaa käynnistämistä
- kokonaiskustannusmallin käytöstä luopumista, koska sitä on vaikea selittää tutkimuksen yhteistyökumppaneille muissa maissa tai elinkeinoelämälle.
- ministeriön kertovan yliopistojen johdolle, että yhteiskuntaa suoraan hyödyntävä tutkimus on tärkeää

5. LOPUKSI

Osallistuessaan yhteiskunnalliseen keskusteluun tutkijat kohtaavat joskus jopa epäasiallista vastustusta tutkimuksiaan ja niiden tuloksia kohtaan. Tutkimuksia ei kuitenkaan tehdä miellyttämismielessä. Tutkijan ammatin haastava puoli on se, että joskus joutuu tuomaan ikäviä asioita esiin. Tutkijoita myös askarruttaa, miten käytännössä sitouttaa hyödynsaajat, esimerkiksi poliitikot ja neuvontaorganisaatiot, tutkimuksissa saatua tietoon. Ongelmalliseksi koettiin, että hyödynsaajat eivät aina ota tutkimusten tuloksia käyttöön, vaikka ne todettaisiin laajastikin järkeviksi ja kannatettaviksi.

Käytännönläheiseen soveltavaan tutkimukseen on olemassa valitettavan vähän rahoituslähteitä. Maa- ja metsätalousministeriön rahoitus on niitä harvoja kanavia, jotka vastaavat tähän tarpeeseen. Rahoitus on suhteellisen pientä ja sen kokonaismäärä on pienentynyt viime vuosina. Se on mahdollistanut siemenrahana tai esiselvityksenä myös jonkin isomman rahoituksen saamisen niin julkisista kuin yksityisistä rahoituslähteistä. Esimerkiksi yritykset tulevat helpommin mukaan rahoitukseen silloin, kun mukana on myös julkista rahaa. Rahoitusta saaneet hankejohtajat olivat kiitollisia rahoituksesta ja toivoivat, että se jatkuu tulevaisuudessakin.

Hankejohtajat kertoivat lisäksi, että heidän julkaisutoiminnalleen on hyötyä siitä, että tutkimushankkeissa on julkista rahoitusta. Joskus yrityssalaisuuksiaan varjelemaan pyrkiville mukana oleville yrityksille voi perustella hankkeen tulosten julkaisemista sillä, että sitä on rahoitettu elinkeinoelämän lisäksi julkisella rahoituksella.

Julkinen rahoitus pitäisi pääosin myöntää kokonaiskustannusmallin mukaan, eikä sen muuttaminen ole yhden ministeriön päätettävissä. Tavoitteena on ollut, että eri toimijoiden rahoitusmallit ovat yhdenvertaisia. Toisaalta yhtenäinen rahoitusmalli helpottaa rahoituksen saajan kirjanpitoa ja säästää resursseja, kun eri tarvita erilaisia raportointimalleja eri rahoittajille.

6. LÄHTEET

- Cuba, E. & Lincoln, Y. 1989. Fourth Generation evaluation. Newbury Park. California SAGE.
- Dahler-Larsen, P. 2004. Evaluering og magt. Aarhus Universitet.
- Owen, J. & Rogers, P. 1999. Program Evaluation. Forms and approaches. Housand Oaks. SAGE.
- Patton, M. 1997. Utilization-focused evaluation. SAGE.
- Pawson, R. & Tilley, N. 1997. Realistic Evaluation. London SAGE
- Power, M. 1997. The Audit Society. Rituals of Verification. Oxford University Press.
- Rajavaara, M. 2006. Vaikuttavuuden tietokulttuurit. Hallinnon tutkimus 25 (3) s. 81-91.
- Temmes, M. 2004. Arviointityön autuus ja salahaadat arvioijan näkökulmasta. Hallinnon tutkimus 23(2):86-93.
- Vedung, E. 2000. Public Policy and program evaluation. London Transaction Publishers.

LIITTEET

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Yhteistyötahojen organisaatio (%), N=90

	(%)
Oppilaitos	16
Sektoritutkimuslaitos	14
Yritys	7
Liitto tai yhdistys	9
Kunta, maakunta tms. aluehallinnollinen yksikkö	6
Muu	18

Liitetaulukko 2. Yhteistyötavat toteuttajatahojen kanssa (%), N=90.

	Kyllä – vastausten osuus (%)
Ohjausryhmä	36
Suunnittelu	52
Toteutus	48
Tiedotus	42
Muu	23

Liitetaulukko 3. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektikategoria ja hankkeen kesto (%)

Hankkeen kesto vuosina	Pienemmän tuotospäärän projektit N=42	Suuremman tuotospäärän projektit N=44
1-2	38	11
2-3	50	34
3-4	12	48
5 tai enemmän	0	7

Liitetaulukko 4. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektikategoria ja hankkeen koordinoiva toteuttajataho (%)

	Pienemmän tuotospäärän projektit, N=42	Suuremman tuotospäärän projektit, N=44
Yliopisto	24	31
Ammattikorkeakoulu	4	0
Muu oppilaitos	2	0
Sektoritutkimuslaitos	45	64
Muu organisaatio	25	5

Liitetaulukko 5. Konkreettisten tuotosten määrän mukainen projektikategoria ja hankkeen luonne (%)

	Pienemmän tuotospäärän projektit, N=42	Suuremman tuotospäärän projektit, N=44
Tutkimushanke	71	84
Kehittämishanke	10	7
Selvityshanke	19	2
Tuotekehityshanke	0	2
Muu	0	5

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

LIITE 1

Yhteiskunnalliset vaikutukset -kysely

Tämä kysely koskee hankkeiden yhteiskunnallisia vaikutuksia. Valitut hankkeet on rahoitettu joko Maatilatalouden kehittämisrahastosta (Makera) tai maa- ja metsätalousministeriön yhteistutkimusmäärärahasta. Selvitys tehdään maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta. Tavoitteena on kokonaisnäemyksen lisäksi löytää hyviä käytäntöjä yhteiskunnallisten vaikutusten eteen päin viemiseksi. Tämän kyselylomakkeen tulosten perusteella valitaan osa hankkeista tarkempaan tarkasteluun.

Yhteiskunnallisilla vaikutuksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä toimintaa, joka heijastuu tutkimuksen ulkopuolelle. Hankkeen lopputulos eli tutkimusraportti tai muu tutkimustiedon tieteellinen julkaisu ei sellaisenaan vielä täytä yhteiskunnallisen vaikutuksen kriteeriä. Vasta tutkimuksen tuottaman tiedon saavuttaessa tutkijayhteisön ulkopuoliset tahot, kyseessä on yhteiskunnallinen vaikutus.

Vaikutukset voivat olla luonteeltaan suoria tai epäsuoria ja tässä arvioinnissa on tavoitteena tutkia kumpaakin.

NIMI

* 1. Hankkeen nimi

2. Diaarinumero

HANKKEEN YHTEISKUNNALLISET VAIKUTUKSET

Mikä on hankkeen pääasiallisen hyödyn tyyppi? Voit valita myös molemmat vaihtoehdot

- ☐ Välittön (esim. tietojärjestelmän, menetelmän ja toimintamallin kehittäminen)
☐ Väliäinen (esim. selvitykset, analyysit, arvioinnit)
☐ En osaa sanoa

Väliäinen hyöty viittaa tietoon, jota voidaan hyödyntää käyttämällä sitä taustatietona jotakin toimintaa suunniteltaessa tai toteutettaessa. Väliäinen hyöty voi toteutua pitkällä aikavälillä eikä välttämättä voida täsmälleen kertoa missä, milloin ja miten tietoa hyödynnetään. Välittön hyöty taas viittaa tietoon, jota voidaan soveltaa suoraan johonkin toimintaan.

Voit halutessasi tarkentaa edellistä valintaasi tähän kohtaan

Onko tiedossasi, kuinka hankkeessa tullutta välitöntä hyötyä on jo konkreettisesti käytetty hyväksi? Tarkenna missä ja miten.

4. Hankkeen hyödynsaajat (vain välittömät)? Voit valita enemmän kuin yhden vaihtoehdon

- ☐ Julkinen hallinto tai poliittiset päätöselimet
☐ Muu yhteiskunnallinen yksikkö (kuten maakunta tai maatalous)
☐ Yritykset
☐ Neuvontaorganisaatiot
☐ Maataloustuottajat, kalastajat tai metsätaloustoimijat
☐ Oppilaitokset
☐ Kansalaiset
☐ Muita välittömiä hyödynsaajia, tarkenna alle mitkä
☐ En voi nimetä yhtään välitöntä hyödynsaajaa

Muut välittömät hyödynsaajat, mitkä?

5. Oliko hankkeella (yhteiskunnallista vaikutusta lisääviä) konkreettisia tuotoksia ja kuinka monta?

	0	1	2	3	4	5 tai enemmän	En osaa sanoa
* Lehtiartikkeleita tai muita yleistajuisia julkaisuja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Lehdistötiedotteita	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Populaariteoksia tai niiden osia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Blogikirjoituksia tai muita nettisivujulkaisuja, esim. wikipedia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Hankkeen uutiskirjeitä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Sähköisiä laskureita, tietokonesimulaatioita tms.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Lausuntoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Hankkeen ansiosta syntyneitä työpaikkoja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Hankkeen ansiosta syntyneitä spin-off yrityksiä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Jatkohankkeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Opinnäytetöitä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
* Oppikirjoja tai muuta opetusmateriaalia	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mitä muita konkreettisia tuotoksia hankkeella oli?

6. Muu yhteiskunnallinen vaikuttaminen? Voit valita enemmän kuin yhden vaihtoehdon

- ☐ Hankkeessa järjestettiin tapahtumia, työpajoja tai koulutustilaisuuksia
☐ Hanketta on esitelty ammatillisessa perusopetuksessa
☐ Hanketta on esitelty AMK:n perusopetuksessa
☐ Hanketta on esitelty yliopiston perusopetuksessa
☐ Hanketta on esitelty täydennyskoulutuksessa
☐ Hanketta on esitelty mediassa, esim. haastateltu tutkijaa hanketuloksista
☐ Hanketta on esitelty yleistajuisissa seminaareissa tai muissa vastaavissa tapahtumissa
☐ Hanketta on esitelty messuilla tai vastaavissa tapahtumissa
☐ Yritysten, yhteisöjen tms. konsultointi
☐ Osallistuminen komiteoihin, työryhmiin, johtokuntiin yms. joissa kyseisen hankkeen tuottamaa tietoa on hyödynnetty
☐ Hanke on lisännyt toimijoiden verkostoitumista, yhteistyö lisääntynyt toimijoiden välillä
☐ Muita toimia yhteiskunnallisten vaikutusten lisäämiseksi, tarkenna alle mitä?
☐ Hankkeella ei ollut yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyviä toimia

Muita toimia yhteiskunnallisen vaikutusten lisäämiseksi mitä?

HANKKEEN OHJAUSRYHMÄ

7. Oliko hankkeen ohjausryhmästä hyötyä yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa?

- ☐ Kyllä
☐ Ei
☐ EOS

Jos vastasit kyllä, niin millaista?

Miten tilannetta olisi voinut/voisi parantaa?

HANKKEEN PERUSTIEDOT

8. Hankkeen koordinoiva toteuttajaorganisaatio?

- ☐ Yliopisto
☐ Ammattikorkeakoulu
☐ Muu oppilaitos
☐ Sektoritutkimuslaitos
☐ Muu organisaatio, tarkenna alle mikä

Muu organisaatio, mikä?

9. Hankkeen luonne. Valitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa hanketta.

- ☐ Tutkimushanke
☐ Kehittämishanke
☐ Selvityshanke
☐ Tuotekehityshanke
☐ Muu, vastaa myös alle Mikä?
☐ En osaa sanoa

Muu hankkeen luonne, mikä?

10. Aihealue (tutkimuskohde tms). Voit vastata useampaan kuin yhteen kohtaan.

- ☐ Maatalous
☐ Metsätalous
☐ Elintarvikeala
☐ Kalatalous
☐ Ympäristö
☐ Puutarha
☐ Akvaattiset tieteet
☐ Tuotantoeläimet ja riista
☐ Muu, vastaa myös alla olevaan kysymykseen Mikä?
☐ En osaa sanoa

Muu aihealue, mikä?

RESURSSIT: HANKKEEN KOKOLUOKKA

11. Kuinka paljon oli käytettävissä muuta täydentävää rahoitusta (ei MMM:n myöntämää)? (Tässä tarkoitetaan muuta kuin hankkeiden toteuttajaorganisaatioiden omarahoitusta)

- ☐ 0 EUR
☐ 1 - 10 000
☐ 10 001 - 50 000
☐ 50 001 - 100 000
☐ 100 001 - 300 000
☐ 300 001 - 500 000
☐ 500 001 - 1 000 000
☐ yli 1 000 000
☐ EOS

12. Hankkeen kesto? (Laske mukaan kaikki samalla diaarinumerolla olleet hankkeet)

- ☐ 1 - 2v.
☐ 2 - 3v.
☐ 3 - 4v.
☐ 5v. tai yli
☐ EOS

HANKKEEN YHTEISTYÖTAHOT

13. Muiden toteuttajatahojen lukumäärä (partneriorganisaatiot, jotka ovat saaneet rahoitusta hankkeelta)?

- ☐ 0 kpl
☐ 1
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ yli 6

14. Muiden yhteistyötahojen lukumäärä? (muut kuin hankkeelta rahoitusta saaneet organisaatiot)

- ☐ 0 kpl
☐ 1
☐ 2
☐ 3
☐ 4
☐ 5
☐ 6
☐ 7-10
☐ yli 10

15. Mikä oli yhteistyötahon/tahojen organisaatio? Jos yhteistyötahoja oli useampia, voit vastata useampaan kuin yhteen kohtaan

- ☐ Oppilaitos
☐ Sektoritutkimuslaitos
☐ Yritys
☐ Liitto tai yhdistys
☐ Kunta, maakunta tms. aluehallinnollinen yksikkö
☐ Muu kuin edellä mainitut, tarkenna alla olevaan kysymykseen

Muu organisaatio, mikä?

16. Yhteistyötapa yhteistyötahon/tahojen kanssa? Voit vastata useampaan kuin yhteen kohtaan

- ☐ Ohjausryhmä
☐ Suunnittelu
☐ Toteutus
☐ Tiedotus
☐ Muu kuin edellä mainitut, tarkenna alle mikä

Muu yhteistyömalli, mikä?

Kuvaa yhteistyön luonnetta tarkemmin.

TAUSTAKYSYMYKSET

* 17. Vastaajan nimi

18. Vastaajan asema kyseisessä hankkeessa

- ☐ Vastuullinen johtaja
☐ Työntekijä/tutkija
☐ Muu, tarkenna alle mikä

Muu asema, mikä?

TIETOJEN LÄHETYS

Kiitoksia vastauksistasi!

© Eduix Oy

LIITE 2

Yhteiskunnalliset vaikutukset – teemahaastattelun kysymykset

0. Mitä yhteiskunnallinen vaikuttaminen mielestäsi on? Mitä sillä tarkoitetaan?
1. Kerro parilla lauseella hankkeen keskeiset tavoitteet ja tulokset
2. Mihin tilanteeseen/tarpeeseen hanke on tehty?
 - a. Mistä hankkeen idea tuli?
 - b. Olivatko hyödynsaajat mukana jo valmisteluvaiheessa?
 - c. Pohdittiinko käytäntöön viemistä tai sen mahdollisuuksia jo suunnitteluvaiheessa?
3. Onko hankkeella ollut edeltäviä hankkeita?
4. Syntyikö hankkeesta jatkohankkeita tai onko niitä suunnitteilla?
5. Ketkä/Mitkä ovat mielestäsi hankkeen tärkeimmät hyödynsaajat?
6. Miten hankkeessa saatua hyötyä on jo käytetty hyväksi?
 - a. Jos vastaaja ei ole tietoinen, kysytään mistä voisi tiedustella
7. Miten yhteiskunnallisia vaikutuksia on saatu aikaiseksi?
 - a. Mitä hyviä käytäntöjä hankkeen toimijoilla oli yhteiskunnallisten vaikutusten edistämisessä?
 - b. Mitä olisi voitu tehdä lisää/toisin, jotta yhteiskunnallisia vaikutuksia olisi saatu enemmän?
 - c. Miten organisaatiosi tukee/velvoittaa tekemään käytännön yhteiskunnallisia vaikutuksia?
 - i. konkreettisesti, ei pelkästään strategisesti
8. Ohjausryhmän rooli hankkeessa
 - a. Asettiko ohjausryhmä tavoitteet hankkeelle yhteiskunnallisten vaikutusten saavuttamiseksi?
 - b. Miten ohjausryhmän jäsenten neuvot ovat vaikuttaneet hankkeen käytännön työskentelyyn?
 - c. Miten ohjausryhmätyöskentelyä voisi parantaa?
9. Muut yhteistyötahot ja niiden rooli hankkeessa
10. Miten hankkeesta tiedotettiin?
 - a. Yhteydet tiedotusvälineisiin: Otettiin hankkeesta yhteyttä tiedotusvälineisiin vai otettiin tiedotusvälineet yhteyttä hankkeen toimijoihin?
 - b. Onko yhteydenpito tiedotusvälineisiin ollut jatkuvaa hankkeen aikana vai, onko se tullut ajankohtaiseksi vasta hankkeen lopussa?
11. Kuvaile hankkeen hakuprosessi sekä muuta vuorovaikutusta rahoittajan kanssa (yhteiskunnallisen vaikuttamisen edistämisen kannalta)?
 - a. Miten hakuprosessia tai yhteistyötä rahoittajan kanssa voisi parantaa?

LIITE 3

Kysymykset ohjausryhmän puheenjohtajalle

1. Mitä on tutkimusten/hankkeiden yhteiskunnallinen vaikuttavuus? Mitä sillä tarkoitetaan?
2. Ohjausryhmän rooli hankkeessa (yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen liittyen)
 - a. Miten ohjausryhmän toimintatavat edistivät yhteiskunnallista vaikuttavuutta?
 - b. Miten ohjausryhmän jäsenten neuvot huomioitiin hankkeen työskentelyssä?
3. Millainen ohjausryhmän kokoonpano oli?
 - a. Millainen on hyvä ohjausryhmän kokoonpano?
 - b. Oliko jäsenten osallistuminen aktiivista?
4. Miten ohjausryhmätyöskentelyä voisi mielestäsi parantaa, jotta yhteiskunnalliset vaikutukset tehostuisivat?